

Justiina Lampila

Terhi Konttinen

P702SNA

TYÖPAJANUORTEN KOKEMUKSIA
OMASTA ELÄMÄNTILANTEESTAAN
JA OSALLISUUDESTAAN
YHTEISKUNNASSA

Mikkelin työpajat

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön ko

Elokuu 2015

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MAMK University of Applied Sciences	Opinnäytetyön päivämäärä 28.8.2015
Tekijä(t) Justiina Lampila ja Terhi Konttinen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön ko
Nimeke Työpajanuorten kokemuksia omasta elämäntilanteestaan ja osallisuudestaan yhteiskunnassa	
Tiivistelmä <p>Tässä opinnäytetyössä selvitettiin Mikkelin työpajanuorten subjektiivista kokemusta työpajojen asemasta elämäntilanteessaan ja kuinka he näkevät osallisuuden eri osa-alueet omalla kohdallaan. Tutkimuksemme etsii vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Miten työpajanuoret kokevat osallisuutensa yhteiskunnassa ja miten nuoret kokevat tämänhetkisen elämäntilanteensa ja ovatko he tyytyväisiä siihen?</p> <p>Työpajoja on tutkittu paljon ja eri näkökulmista. Opinnäytetyö oli teoriasidonnainen, jolloin teoreettista taustatietoa verrataan uuteen tulokseen. Tutkimuksemme oli kvalitatiivinen ja aineistonkeruu tapahtui teemahaastatteluina. Opinnäytetyöhömmä haastateltiin seitsemää 17-27-vuotiasta työpajanuorta, joista kuusi (6) oli miehiä ja yksi (1) nainen.</p> <p>Työpajoja pidetään yhtenä ratkaisuna nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä ja osallisuuden kasvattamisessa. Osallisuus on yksilön ja yhteiskunnan suhde, se viittaa osuuteen yhteiskunnasta ja sen yhteisestä hyvästä. Osallisuus on myös tunne siitä, että on tarpeellinen osa yhteisöä ja yhteiskuntaa. Perinteisesti tämän katsotaan toteutuvan koulutuksen ja työn kautta. Opinnäytetyössä muiksi tärkeiksi osallisuuden osa-alueiksi on nostettu vapaa-aika, ihmissuhteet, vaikuttaminen ja toimeentulo. Osallisuuteen kuuluu tunne elämän kokemisesta yleisesti mielekkäänä ja siksi tutkimuksessamme osallisuuden rinnalla kulkee nuorten tyytyväisyys elämäntilanteeseensa.</p> <p>Terminä osallisuus oli nuorille vieras, mutta käydessämme läpi osallisuuden eri osa-alueita oli mahdollista saada kuva nuorten osallisuuskokemuksista. Nuoret kokivat työpajoja edeltäneen työttömyyden ja kouluttamattomuuden ajan syrjäyttävänä, mutta työpajoille tulon jälkeen nuoret kokivat osallisuuden ja hyödyllisyyden tunteita. Elämäntilanne työpajoilla koettiin tavallaan välitilaksi, työpajojen edeltävään aikaan ei enää haluttu palata ja työpajat koettiin positiivisena ajanjaksona, silti kaivattiin lisää muutoksia, jotta pajoilta päästäisiin eteenpäin. Näitä tutkimustuloksia voidaan tulevaisuudessa hyödyntää Mikkelin työpajoilla sekä yleisesti lisättäessä ja kehitettäessä työpajanuorten osallisuutta.</p>	
Asiasanat (avainsanat) työpajat, osallisuus, elämäntilanne	
Sivumäärä 44+2	Kieli Suomi
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liite 1 Haastattelurunko	
Ohjaavan opettajan nimi Sari Miettinen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Mikkelin työpajat

DESCRIPTION

	Date of the bachelor's thesis
Authors Justiina Lampila and Terhi Konttinen	Degree programme and option Civic Activities and Youth Work
Name of the bachelor's thesis The experiences of workshop's youngsters about their life situation and participation in society	
Abstract <p>In this thesis Mikkeli's workshop youngsters' subjective experience about workshops in their lives and how they see different parts of participation from their own point of view were researched. Our research problems are: how the youngsters of the workshop experience their participation in society and how the youngsters experience their life situations and whether they are satisfied with it.</p> <p>There are a lot of studies made on workshops from different angles. This thesis is based on these studies and theories. Our thesis is a qualitative study and we collected material with theme interviews. We interviewed seven workshop youngsters between the ages of 17 and 27. Six (6) of them were men and one (1) was a woman.</p> <p>Workshops are considered one solution for preventing social exclusion and increasing participation. Participation is a connection between a person and society, it refers to a person's role in society and its common good. It is also a feeling of being an important part of a community and society, traditionally this happens when a person is in education or in employment. Participation has many different parts which are for example leisure activities, relationship, social influence and livelihood – and these are the frames of our thesis. Contentment with one's life situation is the second aspect in this thesis since being content with life is related to participation.</p> <p>As a term, participation, was hard for the youngsters to understand but by going through different parts of it during the interviews, it was possible to get a full picture of the youngsters' thoughts about participation in their lives. The youngsters felt that the time they spent out of work or education before the workshops alienated them from society but after coming to a workshop they got feelings of participation and usefulness. The life situation in workshops was experienced as kind of a limbo; they did not want to return to the previous time before workshops and the workshops themselves were considered a positive period. Yet still more changes were required to move forward from the workshops. Mikkeli's workshop can employ these research results and the results can also be used generally for adding and developing workshop youngsters' participation.</p>	
Subject headings, (keywords) workshop, participation, life situation	
Pages 44+2	Language Finnish
Remarks, notes on appendices Appendix 1 interview frames	
Tutor Sari Miettinen	Bachelor's thesis assigned by Mikkeli's workshop

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
2.1	Sosiaalipedagoginen näkökulma tutkimuksessamme.....	3
2.2	Työpajat tutkimuksemme ympäristönä.....	4
2.3	Opinnäytteen keskeiset käsitteet.....	7
2.3.1	Integraatio	7
2.3.2	Syrjäytyminen	9
2.3.3	Osallisuus.....	11
2.3.4	Tyytyväisyys elämäntilanteeseen.....	14
2.4	Työpajanuoret tutkimuksissa	16
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄN RAJAUS JA TUTKIMUSONGELMAT.....	18
3.1	Tutkimukseen osallistujat	18
3.2	Tutkimusongelmat	20
4	TUTKIMUSMENETELMÄ, AINEISTO JA ANALYYSI.....	21
4.1	Tutkimusmenetelmä	21
4.2	Aineiston analyysi	22
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	23
5.1	Osallisuus.....	23
5.1.1	Käsitys osallisuudesta	24
5.1.2	Työ ja koulu	25
5.1.3	Vapaa-aika ja ihmissuhteet	28
5.1.4	Vaikuttaminen ja toimeentulo.....	30
5.2	Elämäntilanne	32
6	POHDINTA	36
6.1	Tulosten pohdinta	36
6.2	Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusideat	39
	LÄHTEET	42

LIITE

1 Haastattelurunko

1 JOHDANTO

”- - kyllä mä koen että mä oon osa tätä kaikkee, vähän vähemmän ku kaikki muut, mutta siitä huolimatta.” (Nainen 24 v.)

Tutkimme Mikkelin työpajanuorten ajatuksia ja kokemuksia heidän elämäntilanteistaan sekä osallisuudestaan yhteiskuntaan. Miten nuoret näkevät asemansa koulu- ja työmarkkinoiden ulkopuolella, kuinka työpajat nähdään elämäntilanteen tukena ja millaiseksi nuori kokee vaikuttamisen mahdollisuutensa? Osallisuuteen kuuluu tunne elämän kokemisesta yleisesti mielekkäänä (Perukangas 2010) ja siksi tutkimuksemme osallisuuden rinnalla kulkee nuorten tyytyväisyys elämäntilanteeseensa. Tavoitteenamme on saada nuoret itse kertomaan kokemuksiaan omasta näkökulmastaan. Erityisesti tutkimus kohdistuu vielä näihin työpajanuoriin, joiden aseman yhteiskunta usein määrittelee marginaaliin.

Ideamme opinnäytetyön aiheeseen lähti kiinnostuksestamme ”marginaaliryhmiin” ja niin kutsuttuihin NEET-nuoriin (Not in Employment, Education or Training), eli työttömiin ja kouluttamattomiksi jääneisiin nuoriin. Pohdittuamme pitkään eri aihe mahdollisuuksia, päädyimme työpajanuoriin - nuoriin, jotka ovat ottaneet jo ensimmäisen askeleen pois NEET-asemasta. Tällöin tutkimuksemme osallistuvat on helpommin koottavissa, sillä he ovat tavoitettavissa samasta konkreettisesta paikasta. Päätöstämme tuki, että Mikkelin työpajaan oli jo valmiit kontaktit.

Koulutuksen ja työn ulkopuolella oleva nuori tulee työpajoille, jos hänellä on tarvetta saada tukea arjenhallintaansa, motivaatioonsa tai hän ei saa töitä vapailta työmarkkinoilta. Työpajat määritellään nuorten elämänhallintaa tukevaksi tahoksi, jonka tavoitteena on vahvistaa osallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä, siksi se on ratkaisu, kun nuori jää koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Työpajojen tarpeellisuus on tiedostettu, mutta niiden asema vaihtoehtoisena polkuna koulusta työhön kaavan rinnalla, on antanut työpajoille myös negatiivisen leiman epäonnistuneiden nuorten ”puuhailupaikana”. Näin ollen työpajojen vaihtoehtoisuutta ei nähtäisi oikeana ja leima antaisi kuvan, että nuori päätyy työpajoille vain, kun mikään muu ei enää auta. Omassa tutkimuksemme haluamme nuorten kertovan subjektiivista kokemustaan osallisuudes-

taan ja elämästään, miten he näkevät työpajojen aseman elämässään. Haluamme saada realistista kuvaa työpajojen vaihtoehtoisen polun valitsemisesta. (vrt. Komonen 2007.)

Mikkelin työpajat toimii opinnäytetyömme tilaajana. Seitsemän nuorta osallistui tutkimuksemme teemahaastatteluihin, jotka toteutettiin yksilöhaastatteluina työpajoilla. Toiveenamme oli saada haastateltavia Mikkelin työpajojen eri pajoilta sekä mahdollisuuksien mukaan eri-ikäisiä ja eri sukupuolta olevia nuoria. Haastateltavien ikäraja on 17–28, sillä haluamme opinnäytetyömme kohdistuvan nuoriin, ja nuorisolain mukaan nuori on alle 29-vuotias (Nuorisolaki 72/2006).

Tutkimusotteemme on kvalitatiivinen ja käytämme teemahaastattelua aineistonkeruumenetelmänä. Tutkimuksemme on teoriasidonnainen, jolloin peilaamme teoreettista viitekehystä saamiimme tuloksiin ja saamme näin lisää ymmärrystä työpajanuorten ajatuksista. Työpajanuoret eivät ole tutkimuskohteena uusi, mutta tarkoituksenamme on tuoda täydentävää ja tukevaa tietoa aikaisempiin tutkimuksiin. Toivomme myös tutkimuksen tuovan hyödyllistä ja kehittävää tietoa Mikkelin työpajoille.

Työpajoilla tehdään työtä nuoria varten ja siksi on tärkeää, että nuoret saavat itse vaikuttaa heitä koskevissa asioissa. Tämä toimii vain siinä tapauksessa, että heille annetaan mahdollisuus kertoa omia mielipiteitään ja kokemuksiaan. Mikkelin työpajoilla on otettu esiin ajatus nuorten tilanteiden huomioimisesta yksilöllisessä suunnitelmas- sa, jolloin tieto nuorten omista ajatuksista mahdollistaisi yksilövalmennuksen kehittymisen. Mikkelin työpajoista ei ole lähivuosina tehty opinnäytetöitä, jotka toisivat nuorten ääntä kuuluviin. Näiden syiden vuoksi koemme, että opinnäytetyöllämme on tarve.

Yhteiskunnallisesti nuorista puhuttaessa esille nousevat usein aiheet nuorisotyöttömyydestä ja syrjäytymisestä. Työ- ja elinkeino ministeriön tilaston mukaan nuoria alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli koko maassa 21 % vuonna 2014. Ajankohtaisuudesta kertoo uutisoinnit nuorten syrjäytymisestä sekä pyrkimykset ja hankkeet ehkäistä nuorisotyöttömyyttä, kuten esimerkiksi nuorisotakuu. Kunnalla on velvollisuus järjestää sellaisia palveluita, jotka tukevat nuorten työllistymistä. Nuorelle työnhakijalle on myös nuorisotakuun mukaisesti järjestettävä työtä, opiskelupaikka tai paikka

työpajassa kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen. (Nuorisotyöttömyys kasvussa 2014.)

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Sosiaalipedagoginen näkökulma tutkimuksessamme

Lähestymme tutkimustamme sosiaalipedagogisesta näkökulmasta. Sosiaalipedagogiikka tarkoittaa tutkimusalaa tai teoreettista suuntausta, joka tarkastelee sosiaalisia ongelmia pedagogisina, eli kasvatuksellisinä ongelmina. Kun nuorten työstä ja koulutuksesta syrjäytymistä tarkastellaan sosiaalipedagogisen viitekehyksen kautta, se saa pedagogisen tulkinnan. Tällöin huomio kiinnittyy nuorten mahdollisuuksiin oppia uusia asioita sekä motivoitumiseen hakeutua koulutus- tai työmarkkinoille ja näin päästä pois syrjäytymiskierteestä. Sosiaalipedagogiikan keskeisenä tarkoituksena onkin ohjata ihmiset itsensä auttamiseen ja sitä kautta selvittämään arjen erilaiset pulmatilanteet sekä auttaa heidät kokemaan oma subjektiivensa. Sosiaalipedagogisessa viitekehysessä keskitytään yksilön elämäntilanteeseen kokonaisuutena ottaen huomioon henkilön omat voimavarat, hänen elämänkulkunsa, ongelmat sekä sosiaaliset ja yhteiskunnalliset suhteet. (Hämäläinen 2000.)

Sosiaalipedagogiseen tarkasteluun kuuluu sen korostaminen, ettei kyse ole vain sopeuttamisesta yhteiskuntaan, vaan tärkeää on myös yksilön kasvu ja kehittyminen. Sosiaalipedagogiikka tarkastelee yksilön ja hänen sosiaalisen ympäristön kehittymistä ja se pyrkii löytämään mahdollisuuksia kehityksen tukemiseen ja siinä ilmenevien ongelmien ehkäisemiseen ja korjaamiseen. Sosiaalipedagogiikalla pyritään ratkaisemaan integraatio-ongelmia. Ajattelutapaan kuuluu, että kaikilla yksilöillä on yhteiskunnassa oma paikkansa, ja integraatio tarkoittaa sen löytämistä ja siihen asettumista. (Hämäläinen 2008.)

Kun sosiaalipedagoginen viitekehys liitetään nuoruuteen, on se yhteiskunnassa oman paikkansa löytämisen kannalta hyvin oleellista. Nuori löytää ja omaksuu paikkansa itsenäisenä yksilönä, eikä enää lapsuuden perheensä jäsenenä. Tähän kuuluu suhteen luominen yhteiskunnallisiin toimintajärjestelmiin, erityisesti taloudellisiin järjestel-

miin, joihin suhde luodaan koulutus- ja ammattivalintojen kautta. Työelämään päätyminen määrittävät nuoren aseman joko etuuksien ja tukien saajana tai niiden rahoittajana. Nuoreen kohdistetaan myös odotuksia kiinnostuksesta aktiiviseen kansalaisuuteen ja muodolliseen päätöksentekojärjestelmään. (Nivala 2007.)

Sosiaalipedagoginen näkökulma on tärkeä, kun käsittelemme tutkimuksemme osallisuutta. Sen näkökulmasta osallisuus nähdään laajemmin kuin vain yksinkertaisena ja valmiina yhteiskunnan suhteena, joka kuuluisi automaattisesti jokaiselle. Sosiaalipedagogisesti osallisuus on jotain, mihin ihminen kasvaa, jolloin kasvuprosessin onnistuminen ei ole itsestäänselvyys. Osallisuuteen kasvaminen vaatii läheisten suhteiden ja ympäristön tukea osallisuuden tunteen ja kokemuksen muodostumiseen. Ihminen tarvitsee hyväksytyksi tulemisen ja arvostuksen tunteita, jotta osallisuuden tunteet kasvavat identiteetin muodostumisen mukana. Tässä on kyse myös socialisaatiosta, eli kasvusta yhteiskunnan jäseneksi. (Nivala & Ryyänen 2013.)

2.2 Työpajat tutkimuksemme ympäristönä

Puhutaan kasvavasta nuorisotyöttömyydestä ja koulutuksen ongelmasta, kun nuoret, joilla on suoritettuna pelkkä perusasteen tutkinto, eivät työllisty. Nuorten kouluttautumista ja työllistymistä on pyritty edistämään monien erilaisten ohjelmien, hankkeiden ja toimenpiteiden avulla. Vuonna 2013 hallituksen päätöksellä otettiin käyttöön Nuorisotakuu-hanke, jonka ajatuksena on, että kaikille alle 25-vuotiaille nuorille ja alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille nuorille aikuisille tarjotaan työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaa viimeistään kolmen kuukauden kuluessa nuoren ilmoittautuessa työttömäksi työnhakijaksi Työ- ja elinkeino toimistoon. Nuoria ohjataan työpajoille Nuorisotakuun velvoittamina. (Nuorisotakuu auttaa eteenpäin 2014.)

Työpajapalvelut kuuluvat kunnan nuorisotyöhön ja – politiikkaan tarvittaessa, näin määrittää Nuorisolain (72/2006) 3. luvun 3. §. Nuorten työpajatoiminnan koordinointi kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriössä nuoriso- ja liikuntapolitiikan osaston nuorisotyön ja -politiikan vastuualueen toimialaan. Nuorisolain (72/2006) 4. luvun 13. §:n mukaan valtio voi ottaa vuosittain talousarvioonsa huomioon nuorten työpajatoiminnan. Työpajatoiminta on monialaista ja moniammatillista toimintaa, jossa nuorelle

kootaan yksilöllisesti tarvittava palvelu- ja toimenpidekokonaisuus. (Työpajatoiminnan avustusten hakuohje 2015 2014.)

Tällä hetkellä Suomessa on n. 250 työpajaa, niitä mahdollistavat kunnat, säätiöt, erilaiset yhdistykset ja yhteisöt. Tutkimuksemme keskittyy Mikkelin työpajoille, jossa on samanaikaisesti n. 50–60 nuorta, vuositasolla tämä tarkoittaa n.140 nuorta, jolloin valmennusjaksoja on vuodessa vähän alle 300. Mikkelin työpajoja ylläpitää Mikkelin kaupunki. (Mikä on työpaja? 2015; Hätinen 2015.)

Työpajoilla tarjotaan nuorille kuntouttavaa työtoimintaa, joka perustuu kuntia velvoittavaan lakiin. Nuori voi olla kuntouttavan työtoiminnan työpajajaksolla 3-24 kuukautta, mutta enintään 230 päivää vuodessa. Toimintaa voi olla sopimuksen mukaan 1-5 päivänä viikossa ja 4-8 tuntia päivässä. Kuntouttavasta työtoiminnasta maksetaan työmarkkinatukea tai toimeentulotukea sekä 9 euroa/osallistumispäivä ylläpitokorvausta tai toimintarahaa. Kuntouttava työtoiminta suunnitellaan usein prosessina, jossa tavoitteita kasvatetaan asiakkaan toimintakyvyn parantuessa. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2015.)

Työpajoilla pyritään parantamaan yksilön kykyjä ja valmiuksia hakeutua koulutukseen ja työhön sekä kehittämään hänen arjenhallintataitojaan. Työpajatoimintaan osallistuvaa henkilöä kutsutaan valmentautujaksi. Työpajat perustuvat vaihtoehtoiseen oppimisympäristöön, jossa työnteon ja siihen liittyvän yksilö- ja työvalmennuksen avulla autetaan työpajojen valmentautujia heidän tarpeidensa mukaisesti. Työvalmennuksella pyritään kehittämään työkykyä sekä osaamista. Tämä tapahtuu erilaisilla työpajan sisäisillä pajoilla, joissa valmentautajat tekevät töitä työvalmentajien opastuksessa. Työtehtävät määräytyvät nuorten oman mielenkiinnon sekä ulkopuolelta tulevien tilausten mukaan. Esimerkiksi oman tutkimuksemme nuoret olivat Mikkelin työpajoilla muun muassa puupajalla ja tieto- ja viestintätekniikan pajalla. Yksilövalmennuksella tuetaan toimintakykyä ja arjenhallintaa, tästä vastaa yksilövalmentajat. Työpajatoiminta on aina yksilökohtaista ja valmentautujan työpäiviä pajoilla suunnitellaan aina asiakkaan ehdoilla, hänen kykyjen ja motivaation mukaan. (Mikä on työpaja? 2015.)

Nuoret tarvitsevat työpajoille tullakseen viranomaistahon, esimerkiksi Työ- ja elinkeinotoimiston tai sosiaalitoimen, jotka hoitavat valmentautujien kulut. Jokaiselle pa-

jalle ohjatulle nuorelle laaditaan henkilökohtainen pajasuunnitelma, jonka tavoitteisiin nuori saa itse vaikuttaa. Nuoren elämäntilanne vaikuttaa tavoitteiden muodostamiseen, esimerkiksi päivärytmin tasapainottaminen voi olla nuorelle konkreettinen tavoite. Tarkoitus on pyrkiä tukemaan elämänhallinnan taitoja, sosiaalista vahvistumista ja yhteisöön kasvamista eli osallisuutta. Nuorelle pajajakso tulee usein sellaisessa elämänvaiheessa, kun hän etsii ammattiin johtavaa koulutusta tai on siirtymässä koulutuksesta tai työttömyydestä työelämään. Työpaja pyrkii mahdollistamaan näitä muutoksia nuoren elämässä innostamalla työntekoon työnteolla ja tekemällä nuorelle realistisia suunnitelmia tulevaisuuteen. (Työpajatoiminnan avustusten hakuohje 2015 2014.)

Valtiontalouden tarkastusviraston tekemän tarkastusten (2007) perusteella työpajatoiminta on merkityksellistä nuorten syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta. Tätä merkitystä ei tule kuitenkaan katsoa vain koulutukseen ja työelämään sijoittumisena, vaan merkittävää on myös nuorten elämänhallinnan parantuminen. Opetusministeriön mukaan työpajojen vaikuttavuus arvioidaan kuitenkin sillä, kuinka suuri osa nuorista sijoittuu pajajakson jälkeen kouluun, työhön tai muuhun ohjattuun toimintaan. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan pajajaksoa voidaan kuitenkin pitää tuloksellisena myös, jos se onnistuu parantamaan nuorten elämänhallintaa. Vaikuttavuutta voidaan arvioida kolmen tason kautta, jotka ovat välittömät, välilliset ja viimesijaiset vaikutukset. Välittömät vaikutukset näkyvät tietoisuuden lisääntyessä pajatoiminnasta sekä sinne hakeutumisen kasvussa. Välitason vaikuttavuus näkyy konkreettisesti työpajalla, kun nuorten tarpeet muokkaavat toimintaa ja nuorten elämänhallinnan taidot lisääntyvät. Viimesijaista vaikutusta on kaikkein vaikein arvioida, sillä viimesijaiset tavoitteet, nuorisotyöttömyyden lasku ja tutkinnon suorittaneiden määrän kasvu, ovat mahdottomia laskea tilastollisesti työpajojen vaikutuksen kautta. (Valtakunnallinen tarkastusvirasto 2007, 82-99.)

Työpajat ovat yhteiskunnan ratkaisu nuorten työttömyydestä syntyviin ongelmiin. Sosiaalipedagogisesti tällaiset ongelmat nähdään kasvatuksellisina ja niitä voidaan ratkoa pedagogisin keinoin. Työpajoilla uskotaan, kuten myös sosiaalipedagogiikassa, että nuorella on mahdollisuus oppia uusia asioita ja motivoitua hakeutumaan eteenpäin. Työpajoilla toivotaan tapahtuvan kasvatuksellisen tuen kautta sosiaalipedagogiikan uudelleen-integroituminen. (vrt. Hämäläinen 2000.)

2.3 Opinnäytteen keskeiset käsitteet

Tutkimuksemme keskeisimmät avainkäsitteet ovat osallisuus ja siihen liittyvä elämäntilanne sekä integraatio ja syrjäytyminen, joiden kautta pystymme tutkimuksessamme määrittelemään työpajanuorten osallisuuden kokemuksia. Työpajanuorten kohdalla puhutaan usein syrjäytymisvaarasta, vaaran alle määritellään ne, joilla on vaikeuksia kouluttautua ja työllistyä (Mikä on työpaja? 2015). Näiden käsitteiden kautta pyrimme luomaan pohjan ilmiölle, joka sijoittuu jonnekin syrjäytymisen ja integraation välille.

2.3.1 Integraatio

Yksilön tai ryhmän kiinnittymistä yhteiskuntaan ja toimintajärjestelmiin kutsutaan integraatioksi. Yksilön uskotaan kiinnittyvän yhteiskuntaan perinteisesti työn, koulutuksen ja sosiaalisten suhteiden kautta. Yhteiskunnan jäsenenä nuoren on kyettävä toimimaan vallitsevien normien mukaisesti sekä kiinnittymään yhteiskuntaan sosiaalisten siteiden kautta. (Suutari 2002.)

Sosiaalipedagogisesti ajatellaan, että jokaisella on sosiaalisessa järjestyksessä oma paikkansa, ja integraatio on tämän paikan löytämistä ja sen omaksumista. Yhdeksi sosiaalipedagogiikan toimintatavoitteeksi kehittyi yksilön integroitumisen turvaaminen yhteiskuntaan, sekä toteuttaa mahdollinen uudelleen-integraatio, jos yksilö poikkeaa yhteiskunnan järjestelmästä. Integraatiota voidaan määritellä yksilön tarpeiden ja yhteiskunnan tarjoamien palveluiden kautta. Yhteiskunta vastaa yksilön tarpeisiin ja integroituuessaan yhteiskuntaan yksilö tarttuu näihin mahdollisuuksiin ja löytää paikkansa sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Tarkasteltaessa integraatiota tältä kannalta, integroitumisen ongelmana on, jos yksilöllä ei ole valmiuksia löytää paikkaansa tai hän ei koe sitä mielekkääksi. Ongelmana voi myös olla, ettei yhteiskunnalla ole tarjota yksilön tarpeita vastaavia mahdollisuuksia. Integraation katsotaan epäonnistuneeksi, jos kiinnittyminen yhteiskuntaan ei onnistu. Tällöin nuoren uskotaan olevan vaarassa syrjäytyä sekä se on myös yhteiskunnan kannalta epätoivottavaa. (Nivala 2007.)

Integraatitavoitteen lisäksi sosiaalisen kasvun tukeminen nähdään sosiaalipedagogisesti keskeisenä. Yksilön ei kuulu mukautua yhteiskuntaan vain hyväksyttävien nor-

mien mukaisesti, vaan sosiaalisen kasvun tukemisen myötä yksilön kuuluu löytää paikkansa omana itsenään suhteessa ympäristöönsä, oikeudella omiin mielipiteisiinsä ja tahtoonsa. Paikan löytämisellä ei tarkoiteta paikalleen asettumista tai tiettyyn kavaan jämähtämistä, vaan se tarkoittaa tasapainoisen suhteen luomista yhteiskuntaan ja sen vaatimusten ja mahdollisuuksien käyttämistä erilaisissa elämäntilanteissa. (Nivala 2007.)

Nyky-yhteiskunnassa palkkatyötä pidetään tärkeimpänä integraation alueena – se määrittää ihmisen yhteiskunnallista asemaa. Työpaikan kautta yksilö voi hyväksyttävästi huolehtia taloudellisesti omista tarpeistaan ja hän on veronmaksukykyinen. Työpaikka antaa myös ihmis- ja vuorovaikutussuhteita, sekä vahvan kokemuksen omasta hyödyllisyydestä, jotka ovat myös tärkeitä integraation vahvistajia. Yhteiskunnassa, jota palkkatyö määrittää, on nuorten integraation toteuttamisessa keskeistä turvata työelämään integroituminen. Näin ollen koulutuksen tulee antaa yksilölle riittävät tiedot ja taidot, sekä ammatilliset ja akateemiset valmiudet, jotta koulutusprosessi onnistuu niin, että integraatio työelämän kautta yhteiskunnan hyödylliseksi jäseneksi toteutuu. Integraation kannalta suotuisaa olisi, että jokaiselle yksilölle löydetään omia kiinnostuksen kohteita vastaava paikka työmarkkinoilta. Koulutuksen epäonnistuminen ja ilman tutkintoa jääminen uhkaavat integraatiota, sillä nyky-yhteiskunnassa kouluttamattomuus johtaa työttömyyteen sekä mahdolliseen syrjäytymiseen. (Nivala 2007.)

Yhteiskuntaan integroitumisessa tulee taloudellisen puolen lisäksi huomioida sosiokulttuurinen puoli. Tämä tarkoittaa kiinnittymistä erilaisiin sosiaalisiin verkostoihin kuten kaveriporukkaan, opiskelu- ja työyhteisöön ja harrastusryhmiin sekä ympärillä olevaan kulttuuriin. Tämän puolen lisäksi paikkansa löytäminen yhteiskunnassa vaatii yksilöltä suhteen muodostamista myös poliittiseen järjestelmään. Yhteiskunta odottaa yksilöltä kiinnostusta henkilökohtaisien asioiden lisäksi myös yhteisiin asioihin ja halua osallistua ja vaikuttaa niihin. Tämä ei välttämättä tarkoita aktiivista osallistumista poliittiseen toimintaan, vaan se saattaa olla yleistä kiinnostusta yhteiskunnan tapahtumista ja lähipiirin hyvinvoinnista. Poliittinen ja taloudellinen integraatio mahdollistuvat sosiokulttuurisen integraation myötä, kun nuori kokee itsensä arvokkaaksi ja osaksi yhteisöään, hänen on mahdollista kiinnostua koulutus – ja työelämästä sekä yhteiskunnasta. (Nivala 2007.)

2.3.2 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen on irtaantumista yhteiskunnan valtavirtaan nähden suotuisasta ja normaalista elämästä. Sen nähdään kehittyvän ketjuna, jossa huono-osaisuus lisääntyy. Yhteiskunnasta irrottavia tekijöitä ovat koulutus- ja työmarkkinat, asumismahdollisuudet, terveydenhuollon saatavuus ja sosiaaliset suhteet. Enimmäkseen syrjäytyminen liitetään kuitenkin yhteiskunnallisista järjestelmistä ulos jäämiseen ja veronmaksukykyyn. (Nuorten syrjäytyminen – Tietoa, toimintaa ja tuloksia? 55–65.)

Syrjäytyminen tulee yhteiskunnalle kalliiksi. Valtiontalouden tarkastusviraston (2007) mukaan on arvioitu, että jos nuori syrjäytyy kokonaan työmarkkinoilta, niin hän 60 vuotta täytettyään on aiheuttanut miljoonan euron kustannukset yhteiskunnalle. Syrjäytymistä tarkastellaan usein tästä näkökulmasta, sillä taloudellinen menetys verojen myötä on hyvinvointia uhkaava ilmiö. (Valtakunnallinen tarkastusvirasto 2007, 16–17.) Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta syrjäytymiseen tulisi kiinnittää huomiota toisenlaisestakin näkökulmasta, kuin vain yhteiskunnallisesta. Yksipuolinen yhteiskunnallinen näkemys korostaa syrjäytymisen uhkia ja sen kustannuksia, mutta sosiaalipedagogisesti kiinnitetään huomiota enemmän ihmisen mahdollisuuksiin kasvaa ja selviytyä elämässään. Jatkumon sijasta syrjäytymistä voidaan pitää myös prosessina, jolloin se tarkoittaisi, että on mahdollista kääntää syrjäytymisen kehitys kohti osallisuutta ja täyttä integraatiota. (Nivala 2008; Nuorten syrjäytyminen – Tietoa, toimintaa ja tuloksia? 55–65.)

Syrjäytymiseen johtavat syyt ovat moninaisia, eivätkä yksittäiset tapahtumat tai ongelmat aloita jokaisen kohdalla syrjäytymisen kierrettä. Kun huono-osaisuuden tekijät kasautuvat ja elämänhallinta vaikeutuu, eikä yksilö saa yhteiskunnalta tarvitsemiaan tukia ja palveluita, hänen ja yhteiskunnan suhde heikkenee ja yksilö syrjäytyy. Syitä huono-osaisuuden kasautumiselle voidaan etsiä yhteiskunnan rakenteista sekä yksilöllisistä elämänkuluista. Nuorten kohdalla ei voida puhua suorasta syrjäytymisestä, sillä harvoin nuorelle ihmiselle on ehtinyt muodostua pysyvää huono-osaisuutta. Parempi käsite on tällöin syrjäytymisriski tai -vaara, jolloin nuorelle on kerääntynyt myöhempiin huono-osaisuuteen vaikuttavia tekijöitä. (Nuorten syrjäytyminen – Tietoa, toimintaa ja tuloksia? 55–63.)

Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määrä vaihtelee eri mittarien mukaan. Syrjäytyminen on niin moniulotteinen käsite, että sitä on vaikea mitata vain yksittäisten tekijöiden mukaan. Arviot ovat vaihdelleet 14 000:n ja 100 000:n syrjäytymisvaarassa olevan nuoren välillä. Arvion vaihtelun suuruutta voidaan selittää sillä, ettei syrjäytymiselle ole vakiintunutta määritelmää. Mitattaviksi kriteereiksi on eri tutkimuksissa käytetty työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevia, työttömiä työnhakijoita, virallisten rekisterien ulkopuolella olevia, toimeentulotuella eläviä tai kodin ulkopuolelle sijoitettuja nuoria. (Nuorten syrjäytyminen – Tietoa, toimintaa ja tuloksia? 55–63.)

Työpajat antavat työttömälle työharjoittelun avulla mahdollisuuden vaihtoehtoiseen oppimisympäristöön. Yhtenä selittävänä tekijänä syrjäytymiselle voidaan nähdä sopeutumattomuus nykyisiin koulun käytäntöihin sekä valmiiksi suunniteltuihin koulutuspolkuihin. Kaikki nuoret eivät halua tai kykene seuraamaan ns. ”ylhäältä ohjattuja” suunnitelmia suuren massan mukana. Tämän vuoksi mahdollisuus vaihtoehtoiseen tapaan oppia, opiskella ja työllistyä on tärkeää. (Jylhä 2007, 31–36.)

Anna Jylhä pitää artikkelissaan, Koulutuspolulta poikkeavat – nuorten syrjäytyminen työpajakouluttajan näkökulmasta teoksessa Kadonneet ja pudonneet – syrjäytymisen sietämätön raskaus, lasten ja nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisyn olevan keskeisin kehittämisalue taistelussa syrjäytymistä vastaan. Nykyään nuoren on vaikea saada työpaikkaa ilman ammattikoulutusta – työmarkkinat ovat tällaisten henkilöiden ulottumattomissa, sillä ilman ammatillista tutkintoa työmarkkinoilla ei ole nuorelle mitään käyttöä, jonka vuoksi nuori jää työttömäksi. (Jylhä 2007, 31-36.) Myös Katja Komonen puhuu koulutuksen merkityksestä, artikkelissaan Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona teoksessa Nuorisotyötä on tehtävä. Hän kuvailee koulutuksen mahdollisuuksien ja riskien ympäristönä, jossa nuoren yhteiskuntaan integroituminen – tai siitä syrjäytyminen - tapahtuu. (Komonen 2007, 430.)

Työpajanuoret voidaan määritellä myös palkkatyön marginaaliin, millä tarkoitetaan tilaa, jossa nuoret eivät ole yksiselitteisesti syrjäytyneitä eivätkä integroituneita. Marginaaliasema on vieraantumista yhteiskunnan valtavirrasta ja tuntemuksia ulkopuolella olemisesta, sekä kiinnittymistä marginaalin verkostoon. Marginaaliasemasta muodostuu nuorelle oma ympäristö, jossa hän voi tuntea yhteenkuuluvuutta ja toveruutta muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. (Suutari 2002.)

2.3.3 Osallisuus

Yhteiskunnan toimintajärjestelmien ja yhteisöjen ulkopuolelle joutumista kutsutaan syrjäytymiseksi. Syrjäytymisessä on kyse osattomuudesta, jolloin osallisuus voidaan nähdä sen vastakohtana. Osallisuus on nuoren ja yhteiskunnan suhde, se viittaa osuuteen yhteiskunnasta ja sen yhteisestä hyvästä. Osallisuus on myös tunne siitä, että on tarpeellinen osa yhteisöä ja yhteiskuntaa, perinteisesti tämän katsotaan toteutuvan koulutuksen ja työn kautta. (Hämäläinen 2008; Komonen 2007, 430.)

Osallisuuden määritelmä jää kapeaksi, jos sitä tarkastellaan vain koulutuksen ja työn näkökulmasta. Osallisuudella yhteiskuntaan nuori ylläpitää ja saavuttaa hyvinvointia, jolloin siihen olennaisesti kuuluu myös muitakin elämän osa-alueita, kuten riittävä toimeentulo, harrastukset, ihmissuhteet, edunvalvonta, kansalaistoiminta ja poliittinen vaikuttaminen. Sosiaalipedagogiseen tarkasteluun kuuluu ihmisen elämän näkeminen kokonaisuutena, silloin ihmisen osallisuuden voi jakaa porrastetusti yhteiskunnalliseen, yhteisölliseen sekä henkilökohtaiseen osallisuuteen. Yhteiskunnan näkökulmasta työ onkin oleellisin osallisuuden muoto, sillä se tekee ihmisestä veronmaksukykyisen ja hyödyllisen osan yksilön ja yhteiskunnan välisessä suhteessa. Suhde tarkoittaa vastavuoroisuutta yksilön suuntaan erilaisten tukien ja palveluiden kautta, jota yhteiskunta tarjoaa esimerkiksi toimeentulon tukemiseksi. Harrastukset, ihmissuhteet ja kansalaistoiminta kiinnittävät ihmistä ympärillä olevaan yhteisöön. Henkilökohtaisesta osallisuudesta puhutaan, kun yksilö itse kokee olevansa osallinen, muutoin osallisuus jää merkityksettömäksi. Sosiaalipedagogisesti tämä nähdään kolmen tason avulla: ihminen kuuluu yhteisöön, hän toimii osana sitä sekä tuntee kuuluvansa siihen. Osallisuuden aktiivista puolta edustaa vaikuttaminen, esimerkiksi poliittisesti ihminen voi vaikuttaa henkilökohtaiselta tasolta yhteiskunnallisiin asioihin. (Hämäläinen 2008; Nivala 2007; Perukangas 2010.) Nämä osallisuuden eri osa-alueet toimivat oman tutkimuksemme aihepiireinä, kun kartoitamme nuorten osallisuutta.

Osallisuus on aktiivista toimintaa, joka lähtee henkilöstä itsestään, osallisuuden hyvien asioiden toteutuminen vaatii aktiivista vaikuttamista ja itsenäisyyttä. Jotta yksilön ja yhteisön suhdetta voi kutsua osallisuudeksi, vaatii se jotain sekä yksilöltä että yhteisöltä. Henkilö nähdään tällöin subjektina, joka vaikuttaa itse elämänsä kulkuun. Osallisuus

lisuus mahdollistaa nuorelle tunteen pätevydestä ja merkittävyydestä, se on tunnetta, että voi vaikuttaa ja oppia. Osallisuus on vahvasti kokemuksellista, joten osallisuuden perustana on ihmisen tunne jäsenyydestä ja kuulumisesta yhteisöön. Osallisuuden tunne voidaan kokea ulkoapäin määriteltyjen tai oman yhteisönsä yhdessä rakennettujen käsitteiden avulla. Näiden käsitteiden välillä voi olla ristiriita, sillä se, minkä ihminen itse kokee osallisuudeksi ja muuksi mielekkääksi toiminnaksi, voi poiketa paljonkin yhteiskunnan osallisuuden määritelmästä. (Hämäläinen 2008; Komonen 2007, 429 – 432; Nivala & Ryyänen 2013.)

Yhteiskunnan osallisuuden määritelmä nähdään usein kyseenalaistamattomana. Osallisuus yhteiskunnan kannalta olisi aina tavoiteltavaa ja kaikkien kannalta hyvä asia ja siksi osattomuus mielletään ongelmaksi. Osattomuus on yhteiskunnan tarjoamista mahdollisuuksista pois jäämistä, jolloin yhteiskunta ei voi taata tasapuolista elintasoja ja elämänlaatua. Osallisuus määritellään yhteiskunnan kannalta kahdella eri tavalla. Ensimmäisessä määritelmässä on kyse sosiaalisesta osallisuudesta, johon liittyy sosiaalinen syrjäytyminen ja köyhyyden torjuminen. Tähän liittyy kaikki yhteiskunnan tavat ennaltaehkäistä osattomuutta, kuten sosiaaliturva ja nuorisotakuu. Näin ollen osallisuus nähdään elinolosuhteisiin liittyvänä kysymyksenä. Toiseen määritelmään kuuluu vaikuttaminen ja aktiivinen kansalaisuus, jolloin osallisuus on kokemuksellisempaa. Tällaisen yhteiskunnallisen osallistumisen vastakohtana nähdään passiivisuus. Tämän passiivisuuden taustalla voi olla mahdollisesti tunne siitä, että ihmisellä ei ole suhdetta poliittiseen päätöksentekoon. (Nivala & Ryyänen 2013.)

Ymmärrystä osallisuudesta pyritään helpottamaan muidenkin vastakäsitteiden, kuin osattomuuden ja passiivisuuden kautta. Näitä ovat välinpitämättömyys, syrjäytyminen ja vieraantuminen. Välinpitämättömyys on tunne oman ympäristön toiminnan yhden- tekevyydestä itselle, jolloin henkilö ei halua vaikuttaa tai antaa omaa panostaan yhteisön asioihin. Syrjäytymisen käsite liittyy vahvasti elinolosuhdekysymykseen. Se on prosessi, jossa ihminen joutuu niin sanottujen yhteiskunnan normaalitoimintojen ulkopuolelle. Viides vastakäsite, vieraantuminen, tarkoittaa itsensä, ympäristönsä ja yhteiskunnan suhteen kadottamista. Vastakäsitteet auttavat selventämään sitä, mitä osallisuus ei ole. (Nivala & Ryyänen 2013.)

Ihmisten ja heidän yhteisöjensä suhteiden kehittäminen ja johonkin kuulumisen tunteen vahvistaminen ovat osallisuuden edistämiseen tähtäävää toimintaa, jonka tavoitteena on taata kaikkien mahdollisuus olla osallisena. Yhteiskunta pyrkii takaamaan osallisuuden mahdollisuutta laeilla, asetuksilla ja hankkeilla. Erityisesti nuorten osallisuuden tukeminen on haastavaa, sillä he saattavat vielä etsiä paikkaansa yhteiskunnassa. Jos mahdolliset osallisuuden muodot eivät miellytä nuorta, on nuoren vaikea luoda suhdetta yhteiskuntaan. Yhdeksi ongelmaksi onkin noussut nuorten epäluottamus poliittiseen päätöksentekoon. (Nivala & Ryyänen 2013.)

Nuorisobarometri 2013 tutki nuorten kokemusta osallisuudesta ja vaikuttamisesta. Tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä liittyvissä asioissa, kuten työ- ja asuntovalinnoissa. Kun taas demokraattisella vaikuttamisella tai kansalaispätevyydellä ei uskottu olevan mahdollista vaikuttaa. Nuorisobarometrin mukaan tämä kertoo siitä, että politiikka ei enää vakuuta nuoria, eikä osa nuorista usko poliitikkojen tekemien päätösten vaikuttavan heidän elämäänsä. Tällainen nuorten yleinen ajatus vaikuttaa heikentävästi äänestysaktiivisuuteen, esimerkiksi vuoden 2012 kuntavaaleissa 33 % alle 30-vuotiaista äänesti, perusteluja äänestämättömyydelle olivat esimerkiksi sen kokeminen hyödyttömäksi itselle sekä tunne, että ei ”viitsi” käydä äänestämässä. Yleisesti nuoret kuitenkin näkevät politiikan tärkeänä, henkilö jolla on korkea koulutustaso ja hyvä koulumenestys, käy todennäköisemmin äänestämässä, kuin työtön. Etenkin pitkittyvä työttömyys laskee äänestysaktiivisuutta. (Myllyniemi 2013.)

Erilaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset, kuten työpajoilla olevat nuoret, on huomioidava heidän tarpeidensa mukaisesti, jotta osallisuus toteutuu ja vahvistuu. Yksi työpajatoiminnan tavoitteista onkin osallisuuden vahvistaminen, jotta nuori saadaan vastuunottavaksi ja aktiiviseksi. Tämä osallisuuden tavoite on lähtöisin työpajojen tehtävästä ehkäistä syrjäytymistä. Työpajoilla nähdään olevan mahdollisuus vahvistaa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten osallisuutta. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman 2012 – 2015 väliarvioinnin mukaan työpajat ovat tavoittaneet syrjäytymisvaarassa olevia nuoria aikaisempaa paremmin. Työpajat nähdään yhtenä ratkaisuna osattomuuteen, vuonna 2013 pajoilla oli 14 720 alle 29-vuotiasta, näistä nuorista 75 % sijoittui pajajakson jälkeen eteenpäin, esimerkiksi koulutukseen tai työhön. (Tavoitteet, teot ja tulokset – Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman 2012–2015 vä-

liarviointi 2015, 15.) Pajajaksolla on ymmärrystä ja motivaatiota kasvattavaa toimintaa, jolloin tulevaisuuden suunnitelmat voivat selkiytyä sekä tavoitteellisuus elämässä lisääntyä. (Komonen 2007; Perukangas 2010.)

Michael Perukangas jaottelee työpajalaisten osallisuudenlajit neljään muotoon osallisuusselvityksessään ”Työpajat - nuoret ja osallisuus”. Nämä osallisuuden lajit ovat palveluosallisuus, suunnitteluosallisuus, ilmaisuosallisuus ja tieto-osallisuus. Työpajat tukevat varsinkin palveluosallisuutta eli nuori saa niitä palveluita, joita tarvitsee ja joihin on oikeutettu. Kun nuori on jonkin työllisyyspalvelun asiakkaana, esimerkiksi työvoimatoimiston, hän saa mahdollisessa tilanteessa tietoa työpajoista ja tavoista miten hänen kannattaa sinne hakea. Myös työpajoilla tuetaan tiedollista antia erilaisista palveluista. Nuorta opastetaan kouluihin, töihin, itsenäisyyteen ja erilaisten tukitoimien ääreen. (Perukangas 2010.)

Tieto-osallisuudeksi kutsutaan sitä, että nuori tietää, miksi pajoilla ollaan. Tieto-osallisuus liittyy paljon myös palveluosallisuuteen, tietoon mistä tietoa saa ja miten tietoa hyödyntää. Suunnitteluosallisuudella tarkoitetaan päätösosallisuutta, nuori vaikuttaa omaa itseään koskevissa päätöksenteoissa. Työpajoilla nuori on mukana kaikissa häntä koskevissa kokouksissa ja suunnitteluissa, hän määrittelee kuinka monta päivää ja monta tuntia viikossa hän toimii pajoilla, mille pajoille hän sijoittuu ja mitä hän niissä tekee. Työpajoilla tuetaan nuorta myös muun elämän päätöksissä. Ilmaisuosallisuus on mahdollisuutta toteuttaa ja ilmaista itseään, työpajoilla tämä näkyy työnteon kautta ja oikeutena ilmaista mielipiteensä. (Perukangas 2010.)

2.3.4 Tyytyväisyys elämäntilanteeseen

Tyytyväisyyttä elämäntilanteeseen voidaan käsitellä monilla eri termeillä, näitä voivat olla koettu elämäntyytyväisyys, elämänlaatu, hyvinvointi ja elämän tyydyttävyys. Käsitteitä ei ole tarkkaan määritelty, ja niitä voidaan käyttää toistensa synonyymeinä sekä ne yhdistetään hyvän elämän kriteereihin. Kun tutkitaan yksilön tyytyväisyyttä elämäntilanteeseen, on kyse sekä elämänlaadusta että hyvinvoinnin kokemisesta. Elämän laadukkuutta on mahdollista arvioida ulkopuolelta, mutta kokemuspuoli siitä on vain yksilön itsensä arvioitavissa. Ulkopuolisen on mahdollista huomioida elämäntyytyväisyyteen liittyviä tekijöitä, esimerkiksi tulojen riittävyys, terveys, asuinolot, opti-

mistinen elämänasenne sekä perheongelmien vähäisyys. Osallistumisen ja osallisuuden tavat lisäävät tyytyväisyyttä, ja on tutkittu, että palkkatyötä tekevät ovat elämäänsä tyytyväisempiä, kuin työttömät (esim. Myllyniemi 2012). Elämäntyytyväisyys on kuitenkin subjektiivinen kokemus, jota muodostavat toiveet ja pyrkimykset sekä onnistumiset ja pettymykset. (Kainulainen 1998.)

Tutkiessa tyytyväisyyttä elämäntilanteeseen on huomioitava, että vastaus kuvaa vain sen hetkistä arviota vastaajan elämästä. Kokemus vaihtelee ajan ja tilanteen mukaan, joten jo tutkimuksen jälkeen haastateltavan mielipide voi olla jo täysin erilainen. Ihmisellä on tarve osoittaa ulospäin itsestään positiivisempaa kuvaa, kuin todellisuus, siksi kysyttäessä subjektiivisesta hyvinvoinnista haastateltava puolustaa aina itseään ja läheisiään. Näiden syiden vuoksi täysin rehellistä vastausta on vaikea saada. Subjektiivista tyytyväisyyttä elämäntilanteeseen mitataan erilaisilla kyselyillä ja asteikoilla, joiden periaatteena on, että haastateltava arvioi itse omaa tilannettaan. (Kainulainen 1998.) Omassa tutkimuksessa käytämme nuorille tuttua kouluarvosana-asteikkoa 4-10, koska koemme, että arviointia helpottaa numeroiden käyttö ja asteikon tuttuus.

Vuonna 2012 tehty nuorisobarometri, teemana sukupolvisuhteet, käsittelee hyvinvoinnin rakentumista ylisukupolisesti. Tämä tutkimus toimii meillä vertailulähteenä, sillä sen osa 4 kertoo tuloksia nuorten tyytyväisyydestä. Nuorten tyytyväisyyttä selvitettiin pyytämällä heitä arvioimaan eri elämän alueita kouluarvosanalla neljästä kymmeneen. Arvioitavat elämän alueet olivat ihmissuhteet, terveydentila, ulkonäkö, vapaa-aika, fyysinen kunto, taloudellinen tilanne sekä nykyinen elämä kaiken kaikkiaan. Oman tutkimuksemme kannalta merkittävimmät tulokset löytyvät taloudellisen tilanteen osa-alueelta. Kaikkein tyytymättömmimpiä olivat ne, jotka ovat vailla työtä, tutkintoa ja/tai opiskelupaikkaa. Tutkituista elämäalueista vapaa-aika oli ainoa, jossa työttömät eivät erotu tyytymättömmimpinä, mutta vain siinä tapauksessa, jos työttömyys ei ole pitkittynyt yli puolta vuotta. (Myllyniemi 2012.)

Nuorisobarometrissa 2012 puhutaan myös koulutuksen ja elämään tyytyväisyyden välisestä sidoksesta. Onnistunut koulutus on usein merkki myös muusta hyvinvoinnista, esimerkiksi terveyskäyttäytyminen ja sosiaalinen luottamus paranevat koulutuksen myötä. Vailla tutkintoa tai opiskelupaikkaa olevat ovat selvästi tyytymättömmimpiä elämäänsä. Kun nuoret arvioivat elämäänsä kaiken kaikkiaan, keskiarvot opiskelevilla

tai tutkinnon saaneilla liikkuivat 8,4 – 8,5 välillä. Ilman opiskelua tai tutkintoa olevien nuorien keskiarvo oli selvästi pienempi, 7,9. Vastaavasti työssäkävyyden arvosana oli selvästi korkeampi, kuin työttömien. Myös työttömyyden kestolla on vaikutusta kokonaistyöttömyyteen. Kuukauden työttömänä olleiden kokonaisarvosanan keskiarvo oli 7,9, kun taas työttömyyden jatkuessa yli kuusi kuukautta lukema tipahti 7,3:een. (Myllyniemi 2012.)

2.4 Työpajanuoret tutkimuksissa

Työpajoja voidaan tutkia laajasti ja monesta eri näkökulmasta. On tehty tutkimusta nuorten kokemuksista työpajoista, esimerkiksi Helena Sepän pro gradu -tutkielma Työpaja nuorten kokemana: etnografinen tapaustutkimus verkostomuotoisesta työpajatoiminnasta (2013) tutki nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle ja osallistumisen myötä tulleita muutoksia. Tutkimustulosten perusteella nuoret kokivat elämäntilanteensa parantuvan työpajatoiminnan aloittamisen jälkeen esimerkiksi työllistymisen saralla. Myös nuorten elämäntavat paranivat – alkoholin käyttö väheni, elämään tuli rytmiä, sosiaaliset taidot vahvistuivat, itsetunto kohosi ja stressi ja masentuneisuus helpottivat. (Seppä 2013.)

Reetta Pietikäisen artikkeli, Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä – työpajanuorten orientaatiot, tiivistää Pietikäisen omaa pro gradu -tutkielmaa, mikä tutki työpajalla olevien nuorten kokemuksia työpajoilla olosta ja heidän näkemyksiään yhteiskunnallisista odotuksista. Tutkimuksen nuoret arvostivat pajatoimintaa ja pitivät sitä ”vaihtoehtoisen polun” mahdollistajana, jos ei kyennyt yhteiskunnan lineaariseen koulusta työhön malliin. Haastattelun nuoret olivatkin sitä mieltä, että tarvittaisiin enemmän vaihtoehtoja nykyiselle koulutusjärjestelmälle. Pajatoiminta vertautui työhön, mutta toisin kuin työ, pajalla olo koettiin mieleisenä ja vapaaehtoisena. Työttömyyttä pidettiin parempana kuin epämiellyttävässä työssä olemista ja työnteolle määriteltiin paljon sisällöllisiä ehtoja. (Pietikäinen 2005.)

Pietikäinen esittelee artikkelissa kolme pajanuorten elämää ja tulevaisuutta kuvaavaa orientaatiota, jotka kuvaavat hänen mielestään pajaidentiteettejä ja yhteiskunnallista toimijuutta. Nämä orientaatiot ovat psykologinen itsensä kehittämisen orientaatio, yhteisöllisen osallistumisen orientaatio ja luovan ilmaisun orientaatio. Psykologisen

itsensä kehittämisen orientaatioissa pajatyöskentely suuntautuu ensisijaisesti ajattelutapojen ja luonteenpiirteiden muutoksiin, pajalla tapahtuvan prosessin aikana on mahdollista kasvaa psyykkisesti ja kasvattaa itsetuntemustaan ja sosiaalisuuttaan. Yhteisöllisen osallistumisen orientaatioissa pajatoiminnassa keskeisintä ovat sosiaaliset suhteet ja yhteishenki, jotka mahdollistavat uusien ja samanhenkisten ihmissuhteiden muodostumisen. Luovan ilmaisun orientaatioissa paja-aika nähdään nuoren oman mielenkiinnon kohteen löytämisenä ja mielenkiinnonkohteen toteuttamisen paikkana. Se on aikaa, jolloin nuori voi keskittyä itsensä toteuttamiseen ja tulevaisuuden suunnitelmien hahmottamiseen sekä poistaa työttömyyden negatiivisen leiman. Työpajojen yksi yleisesti tiedossa oleva tavoite on syrjäytymisen ehkäiseminen. Pietikäisen tutkimuksessa pajanuoret kokivat tämän määritelmän huonoksi, eikä itseään koskevaksi. Tutkimuksen nuoret määrittelisivät syrjäytymisen lähinnä ihmissuhteista eristäytymiseksi ja sitoutumattomuudeksi, mikä ei sopisi heidän omaan kuvaansa itsestään tai muista työpajanuorista. (Pietikäinen 2005.)

Työpajanuoria ja heidän kokemuksiaan on tutkittu myös muista näkökulmista. Tutkijoita on kiinnostanut nuorten työpajakokemusten lisäksi heidän elämäntilanteensa, lähtökohtansa ja sosiaaliset suhteensa. Tutkimukset ovat avanneet marginaaliaseman syitä ja seuraamuksia.

Minna Suutarin tutkimus nuorten sosiaalisista verkostoista palkkatyön marginaalissa (2002) antaa uudenlaisen näkökulman yhteiskunnan syrjäytyneen määritelmästä integraation vastakohtana. Tämä määritelmä sisältää oletuksen, että syrjäytynyt ei ole osallisena missään ja osallistumattomuus palkkatyöhön yltää kaikkiin muihinkin elämän osa-alueisiin. Suutarin tutkimuksessa tulee esiin kuitenkin toisenlainen näkökulma. Marginaalissa elävillä nuorilla on vahvat sosiaaliset verkostot, joista useimmat jäsenet tuntevat toisensa ja ovat samoilla sosiaalisen elämän alueilla. Verkostot eivät ole kovin laajoja, vaan ne keskittyvät tiettyihin elämänpiireihin omalla asuinalueella, kuten perheeseen ja ystäviin. Näiltä nuorilta puuttuu välilliset suhteet, eli ihmiset joiden avulla nuoren olisi mahdollista luoda suhteita oman elämänpiirinsä ulkopuolelle. Omat sosiaaliset verkostot ovat kuitenkin niin vahvat ja mielekkäät, että nuori voi kokea elämänsä marginaalissa tyydyttäväksi eikä välttämättä edes halua muutosta. (Suutari 2002.)

Ismo Pohjantammi (2007) on tutkinut työpajanuorten ylisukupolvista työttömyyttä nuorten työpajoilla. Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota perheen kautta välittyviin piirteisiin, jossa vanhempien elämäntavat välittyvät seuraavalle sukupolvelle, vaikka nuori hakisi täysin toisenlaista elämää. Elämäntavat välittyvät sekä aktiivisesti siirrettyinä, että lausumattomina esimerkkeinä. Tutkimuksessa on huomattu pajanuorilla olevan niin kutsuttu sosiaalisten valmiuksien puutos. Se tarkoittaa sitä, etteivät vanhemmat puhu nuorille paremman elämän tavoittelusta, esimerkiksi koulutusvalinnoista, vaan ylisukupolvinen siirtymä johtuu osaamattomuudesta käsitellä ja kommunikoida asioista ja hakea apua. Perheen arvot vaikuttavat myös nuoren suhtautumiseen kouluskulttuuriin – arvostetaanko arkikielessä vain käytännöllistä oppimista ja hyväksytäänkö kirjatietoutta? (Pohjantammi 2007.)

Työpajanuorten osallistavuudesta tehty selvitys vuonna 2010 on osana Valtakunnallisen työpajayhdistyksen Onnistuvat opit II – projektia. Osallisuusselvityksellä kerättiin tietoja työpajanuorten osallisuudesta ja niistä tavoista, joilla työpajat sitä edistävät. Tutkimuksessa työpajat koettiin sallivaksi ja tasa-arvoiseksi paikaksi. Jokainen nuori tunsi viihtyvänsä työpajoilla ja se koettiin paremmaksi vaihtoehdoksi, kuin kotona olemisen tekemällä ei mitään, paja antoi nuorille myös rytmiä elämään ja lisää sosiaalisia verkostoja. Tutkimuksen nuoret kokivat palkkatyön viimeistelevän osallistamisen ja työpajojen koettiin edistävän tätä tavoitetta, joko toimimalla suoraan työ- ja harjoittelupaikkana tai epäsuorasti opettamalla työelämään liittyviä tapoja ja taitoja. (Perunkangas 2010.)

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄN RAJAUS JA TUTKIMUSONGELMAT

3.1 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimuksemme kohdistuu Mikkelin työpajojen nuoriin. Rajasimme ryhmää 17–28-vuotiaisiin valmentautujiin, mahdollisuuksien mukaan eri sukupuolta oleviin ja eri pajoilla työskenteleviin nuoriin. Näin on mahdollista saada monipuolista ja kattavaa tulosta. Valmentautajat sijoittuvat eri pajoille oman mielenkiinnon mukaan, joten eri pajoilta tulevat haastateltavat edustavat todennäköisemmin erilaisempia näkemyksiä ja kokemuksia. Myös ikäjakauma saattaa monipuolistaa tu-

loksiamme, sillä 28-vuotiaan ja 17-vuotiaan näkemykset voivat poiketa toisistaan huomattavastikin, kun elämäkokemusta on takana eri tavalla. Ikäjakauma on kuitenkin myös rajaus, sillä tarkoituksemme on selvittää ainoastaan nuorten ajatuksia ja kokemuksia. Nuorisolaki määrittää nuoren alle 29-vuotiaaksi (Nuorisolaki 72/2006).

Haastattelut toteutettiin työpajojen tiloissa huhtikuussa 2015 ja niihin oli käytössä valmentautujien työaika Mikkelin työpajoilla. Jos olisimme toteuttaneet haastattelut valmentautujien vapaa-ajalla, uskoisimme, että kiinnostus ja tavoitettavuus olisivat olleet heikompia. Työpajat haastattelujen ympäristönä toimi myös eräänlaisena kehityksenä, se viritti nuoren ajattelemaan asioita myös työpajojen kautta. Mikkelin työpajat olivat auttavaisia ja järjestivät kaikki valmentautajat kokoavan infotilaisuuden, jossa kerroimme opinnäytetyömme idean ja mahdollisuudesta päästä haastatteluun. Henkilökunta myös järjesti meille haastatteluja varten yksityiset tilat työpajoilla, joten haastattelut sujuivat rauhallisissa tiloissa ilman häiriötekijöitä.

Tutkimuksemme osallistujiksi muodostui seitsemän vapaaehtoista nuorta. Kokemuksistaan kertoi kuusi (6) miestä ja yksi (1) nainen ja he olivat neljältä eri pajalta. Heillä oli takanaan erimittaisia jaksoja työpajoilla – pisimmillään yhtäjaksoisesti kaksi vuotta ja lyhimmillään neljä kuukautta. Useimmilla nuorilla oli aikaisempia kokemuksia työpajoilta. Työpajoilla oli oltu useampia eri jaksoja, välissä oli saatettu tehdä esimerkiksi töitä. Työpajoille nuoret olivat löytäneet kolmen erilaisen reitin kautta: TE-toimiston, Reitin sekä Mikkelin Olkkarin. Reitti on työvoiman palvelukeskus, joka toimii yhteistyössä Mikkelin TE-toimiston, kuntien ja Kelan kanssa. Mikkelin Olkkari on matalan kynnyksen nuorten ohjaus ja neuvontapalveluja tarjoava taho, joka voi ohjata työpajoille haluavan nuoren TE-toimistoon ja sitä kautta pajoille. TE-toimisto ja Reitti voivat toimia itsenäisinä lähettäjinä sekä nuoren tarvitsemana viranomaistahona.

Haastateltaville on luvattu anonymiteetti; emme mainitse nimiä, paikkakuntia, emmekä muita henkilökohtaisia tietoja, joista nämä nuoret voitaisiin tunnistaa. Heidän tietonsa käsitellään luottamuksellisesti sekä aineisto, kuten haastattelu-
nauhat, tuhotaan opinnäytteen valmistuttua.

3.2 Tutkimusongelmat

Tutkimusongelmamme muotoutuivat seuraaviksi:

- Miten työpajanuoret kokevat osallisuutensa yhteiskunnassa?
- Miten nuoret kokevat tämän hetkisen elämäntilanteensa ja ovatko he tyytyväisiä siihen?

Tutkimuksessamme etsitään vastausta kysymykseen: ”Miten työpajanuoret kokevat osallisuutensa yhteiskunnassa?” Osallisuus koostuu monista eri osa-alueista, joita olemme määritelleet keskeisissä käsitteissä (2.1.3). Tutkimuksemme otamme oleellisiksi osa-alueiksi koulutuksen, työn, toimeentulon, harrastukset, ihmissuhteet, kansalaistoiminnan ja poliittisen vaikuttamisen. Haastateltavat saavat myös kertoa ajatuksiaan osallisuudestaan yhteiskunnassa ja yhteisössä, omaan elämäänsä vaikuttamisesta sekä mahdollisuuksistaan vaikuttaa ja oppia. Näin aihepiirimme kattaa osallisuuden laajasti yhteiskunnallisesta osallisuudesta henkilökohtaiseen. (Hämäläinen 2008; Perukangas 2010.)

Haluamme tutkimuksellamme selvittää työpajanuorten näkemyksiä siitä, kuinka he kokevat mahdollisuutensa menestyä koulutuksellisesti ja ammatillisesti, vaikka eivät tällä hetkellä ole koulussa eivätkä töissä. Tämä selvittäisi miten nuoret näkevät mahdollisuutensa yhteiskunnallisessa suhteessa kehittää osallisuuttaan niin, että he tukia ottavana osapuolena vaihtuisivat palkkatyötä tekviksi kansalaisiksi. Henkilökohtaiseen osallisuuteen kuuluu myös oma motivaatio pyrkiä itse mahdollistamaan työ- tai koulutuspaikka tulevaisuudessa. Kiinnostuksemme kohdistuu nuorten tämänhetkisiin vapaa-ajanviettopoihin – millaisia harrastuksia ja kiinnostuksenkohteita heillä on? Kenen kanssa he viettävä aikaansa ja millaisissa elämäntilanteissa nämä henkilöt ovat? Edistävätkö nämä ihmissuhteet osallisuutta yhteiskunnassa? Tutkimuksemme tarkoitus on myös selvittää työpajanuoren halua vaikuttaa poliittisesti ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämään.

Toinen tutkimuskysymyksemme on: ”Miten nuoret kokevat tämän hetkisen elämäntilanteensa ja ovatko he tyytyväisiä siihen?” Elämäntilanteet työpajoilla käyvillä nuorilla on hyvin erilaisia, takana saattaa olla sairauksia, mielenterveyson-

gelmia, päihdeongelmia ja muita vaikeita elämäntilanteita. Nuoret ovat koulutuksen keskeyttäneitä ja työttömänä pitkäänkin olleita. (Työpajatoiminta 2015.) Nyt nuorilla on uusi elämäntilanne työpajoilla. Tutkimuksemme kohdistuu myös tähän elämäntilanteen muutokseen. Haluamme selvittää onko työpajalle meno ja kyseisen henkilön sen hetkinen elämäntilanne nuorelle valinta vai ajautuminen.

Tyytyväisyyttä elämäntilanteeseensa lähdemme tutkimaan nuorten oman arvion kautta. Mitä kuuluu hyvään elämään nuorten mielestä? Sen jälkeen nuoret saavat arvioida oman tyytyväisyytensä asteikolla neljästä kymmeneen, jolloin voimme verrata haastattelujen tuloksia Nuorisobarometri 2012 tuloksiin (Myllyniemi 2012). Tyytyväisyyttä ei voi mitata ulkoisesti, sillä se on aina subjektiivinen kokemus, eikä ole olemassa oikeita tai väriä kokemuksia (vrt. Kainulainen 1998). Nuoret määrittävät itse elämäntilanteensa ja sen, miten tyytyväisiä ovat elämäänsä.

4 TUTKIMUSMENETELMÄ, AINEISTO JA ANALYYSI

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksemme on teoriasidonnainen, jolloin saadun aineistomme tukena on teoriasta löytyviä selityksiä ja vahvistuksia. Ymmärrys aikaisempien tutkimusten tuloksista, oikeista käsitteistä ja ilmiön kokonaisvaikutuksista auttavat rakentamaan tutkimusongelmaamme vastaavan haastattelurungon (kts. Liite 1). Näin on mahdollista verrata uusia tuloksia aikaisempaan, luoda johtopäätöksiä ja pohtia vaikutuksia. Teoria auttaa tutkimuksen tekemisessä, mutta myös ymmärtämään uusia tuloksia. Onnistuneen haastattelun perustana on haastattelijan hyvä tuntemus aihepiiristä ja haastattelun tarkoituksesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkimusotteemme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntausta, jolla pyritään ymmärtämään ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen joukkoon haastateltavia ja pyritään ana-

lysoimaan jokaisen yksilön vastauksia mahdollisimman perusteellisesti. Sen tavoitteena on ymmärtää asioita tutkittavien näkökulmasta. Valitsimme tutkimusstrategiaksemme teoreettista tutkimusta täydentävän laadullisen tutkimuksen, koska haluamme ymmärtää ja saada syvemmän ja kokonaisvaltaisemman käsityksen oman tutkimuksemme ilmiöstä. Laadullisella tutkimuksella saadaan kerronnallisia sekä mielipiteisiin ja faktoihin perustuvia vastauksia. (Eskola & Suoranta 1998, 13–33.)

Aineistonkeruumme tapahtuu teemahaastattelulla, joka on puolistrukturoitu menetelmä. Tällä tarkoitetaan sitä, että joka haastattelussa käydään läpi samat teemat ja aihepiirit, mutta kysymysten muotoilu voi vaihdella ja haastattelija voi kysyä lisäkysymyksiä. Tällöin haastattelutilanne on enemmän keskusteleva, mutta pohjalla oleva haastattelurunko pitää haastattelua strukturoituna. Teemahaastatteluilla lähestytään henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin ja tuo näin heidän ääntään kuuluviin. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11–12.)

Teemahaastattelut toteutettiin kasvokkain tapahtuvina yksilöhaastatteluina. Ryhmähaastattelun sijaan valitsimme yksilöhaastattelun, sillä haluamme luoda turvallisen tilanteen haastateltavalle aiheemme ollessa kuitenkin hieman arkaluontoinen. Näin myös muut henkilöt eivät voi vaikuttaa keskustelun kulkuun eikä ryhmäpaine vaikuta vastauksiin.

4.2 Aineiston analyysi

Tavoitteena oli kerätä haastattelujen avulla työpajanuorten näkemyksiä ja kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Litteroimme, koodasimme ja analysoimme haastattelut. Litteroinnissa äänitetty haastattelu kirjoitetaan luettavaan muotoon, jolloin aineiston läpikäyminen helpottuu. Litteroitu aineisto paloitellaan koodauksessa teemojen ja ilmiöiden mukaan, joten haastatteluiden kokonaisuus on nähtävissä ja vertailu eri haastateltavien vastauksissa on mahdollista. Analyysillä tarkoitetaan koko aineiston kokonaisvaltaista tarkastelua ja läpikäymistä, jonka tuloksena aluksi sekava ja runsas tekstimäärä selkenee, tiivistyy ja tutkimusongelmiin löytyy vastaukset. (Ruusuvuori ym. 2010.)

Teoriasidonnaisessa analyysissä teoreettinen viitekehys ja haastatteluaineisto käsitellään ja analysoidaan tiiviisti keskenään, jolloin ne kulkevat opinnäytetyössämme rinnakkain. Pelkkien haastatteluiden vastausten analysointi jättää tutkimuksen vajaaksi, tulosten vertaaminen teoreettisiin näkökulmiin ja tutkimuksiin antaa oman tutkimuksen tuloksille syvyyttä. Tarkoitus on käsitellä saamaamme aineistoa niin, että saamme vastaukset tutkimusongelmiimme, sekä voisimme löytää jotain uutta tietoa ja ymmärrystä työelämän tahollemme, jotta tutkimuksemme tuloksia voitaisiin hyödyntää Mikkelin työpajojen kehityksessä. (Ruusuvuori ym. 2010.)

Aineiston analyysissä vastauksia luokitellaan teemoittain, sekä rakennetaan kokonaisuuksia, joiden kautta pyritään näkemään tutkittua ilmiötä yhdistellen vanhaa ja uutta tietoa. Aineiston rajaamisen perustana on johdonmukaisuus, jotta tutkimuksen tavoitteet täyttyvät ja tutkimusongelmiin löydetään vastaukset. Pyrkimyksenä on tiivistää aineistoa niin, ettei oleellista informaatiota katoa. Aineistosta itsestään ei nouse asioita esiin, vaan tutkijan tulkinta ja rajausvalinnat löytävät tutkimukselle oleellisia tuloksia. Tutkimuksen oleellisia tuloksia tuodaan esiin myös pohdinnan kautta, sillä vain suorien lainausten käyttäminen ei avaa tutkijan tulkintoja. Analyysin kautta syntyvät tutkimuksen tulokset ja pohdinta. (Ruusuvuori ym. 2010.)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Osallisuus

Käsitlemme tuloksiamme tutkimusongelmien mukaan kahdessa pääluvussa osallisuus ja elämäntilanne. Osallisuus on jaettu neljään eri alalukuun, joista ensimmäinen käsittelee osallisuutta yleisesti ja nuorten oman käsityksen mukaan. Tämän jälkeen seuraavat luvut on jaoteltu osallisuuden eri osa-alueisiin, joiden kautta selvennämme nuorten osallisuuden kokemuksia.

5.1.1 Käsitys osallisuudesta

Ihmisen kiinnittyminen/osallisuus yhteiskuntaan nähtiin eri tavoin. Laajimmillaan yksi näki kaiken kuuluvan yhteiskuntaan kiinnittymiseen, kuten arkiset toiminnot kaupassa käynnistä sosiaaliseen mediaan. Toista näkökulmaa taas edusti näkemys, että yhteiskuntaan olivat osallisia vain ne, jotka olivat näkyvästi aktiivisia, kuten kansanedustajat ja he, jotka ovat hyväntekeväisyydessä mukana. Muita mainittuja tapoja kiinnittyä yhteiskuntaan oli työn tekeminen, peruskoulu, verkostot, ihmissuhteet ja muiden kanssa puhuminen. Yksi koki tässä teemassa, että on kahdenlaisia ihmisiä – niitä, jotka hyväksytään yhteiskunnassa ja niitä, joita ei hyväksytä niin hyvin. Ihmiset, jotka saavat hyväksynnän kuuluvat vahvemmin yhteiskuntaan.

Kysymys: ”Millä eri tavoilla sun mielestä ihminen kiinnittyy/osallistuu yhteiskuntaan?”

”No varmaan just, noita mitä aikasemminkin, että voi tehdä jotain hyväntekeväisyyttä ja sitte varmaa jotenki jos on joku kansanedustaja, emmä tiiä.” (Mies 20 v.)

”No eiks se oo yhteiskuntaa se, että tota noin, kiinnittyne, jos sä meet vaikka kauppaan ostamaan jotain niin se on yhteiskuntaan kiinnittymistä, kaikki, ellet sä nyt elä sit jossain mettässä yksin ja poimi marjoja, niin sä et ole yhteiskunnassa” (Mies 24 v.)

”No työn kautta suurimmaks osaks, sitten ihan tota ihmissuhteiden kautta, niin no aikalailta muiden ihmisten kautta, siin on semmonen verkosto sitten syntyy.” (Mies 27 v.)

Haastateltavien omien perustelujen pohjalta nuoret saivat kertoa, tuntevatko he itse kuuluvansa yhteiskuntaan. Yksi haastateltavista koki olevansa täysin kiinnittynyt yhteiskuntaan, muut eivät olleet asiasta täysin varmoja. Pajoilla oleminen koettiin osallistavaksi, kun taas koulupaikan ja työpaikan puuttuminen heikensi kiinnittymistä.

”Ehkä siinä on se, se on semmosta eteenpäin menevää liikettä, että jos sitä yksinää jossain kämpässä jumittaa, niin eihän sitä mihinkään sitä oo menossa, mutta jos sitä ajattelee, niin vähän niinku pitoa jalkojen alle tässä pajalla.” (Mies 27 v.)

”- - että mä ylipäättään oon täällä työpajalla, nini kai sekin kiinnittää mut yhteiskuntaan jollain tavalla.” (Mies 24 v.)

Nuorille annettiin aluksi vapaus itse määritellä osallisuus ja kiinnittyminen yhteiskuntaan. Termit koettiin hankaliksi ja niiden sisällöt vaikeiksi määritellä. Omaa määritelmää osallisuudesta ja kiinnittymisestä yhteiskuntaan ei osattu liittää konkreettisiin asioihin. Osallisuus nähtiin olevan jonkun ns. ”korkeampi tasoisen” henkilön elämään liittyvänä asiana. Ristiriidan aiheutti määritelmän jälkeinen kysymys omasta osallisuudesta, sillä jokainen nuori koki olevansa osa yhteiskuntaa, huolimatta edellisen kysymyksen vastauksesta. Termien vieraus teki sen, että nuorten osallisuudesta voi päätellä enemmän eri osa-alueita koskevien kysymyksien avulla, kuin itse termeillä kysyttäessä.

Perukankaan (2010) osallisuuden lajit täydentävät oman tutkimuksemme nuorten osallisuus kokemuksia työpajoilla. Vaikka haastateltavamme eivät osanneet määritellä miten työpajat heitä osallistavat tai kiinnittävät yhteiskuntaan, on työpajojen osallistava vaikutus kuitenkin huomattavissa. Nuoret ovat oikeutettuja kuntouttavaan työtöimintaan, sillä he ovat jääneet ilman koulu- tai työpaikkaa, tämä on palveluosallisuutta. Tieto-osallisuus täyttyy, kun nuori saa tietoa työpajoista, siellä olemisesta ja jatkomahdollisuuksista. Päätösosallisuus näkyy nuorten pajavalinnoissa ja siinä mitä he siellä tekevät. Ilmaisuosallisuus näkyy työnteon ja mielipiteiden kautta, esimerkiksi tähän tutkimukseen osallistuminen on osa ilmaisuosallisuutta.

5.1.2 Työ ja koulu

Koulutustaustaltaan haastatellut nuoret edustivat neljää eri tilannetta. Kaksi nuorta oli ammattikoulusta valmistunutta ja muilla opinnot olivat keskeytyneet jossain vaiheessa. Yhdellä nuorista oli jäänyt kesken peruskoulu, kolmella oli keskeytynyt ammattikoulu ja yhdeltä ammattikorkeakoulu. Se, milloin viimeksi oli oltu koulussa, kulki

suhteessa haastateltavan ikään – mitä vanhempi, sitä kauemmin kouluvuosista oli. Haastattelut tapahtuivat keväällä, joten yhteishaku oli ajankohtainen asia, mutta vain yksi haastateltavista oli hakenut kouluun. Yhdelle haastateltavista opiskelu ei ollut vaihtoehto ollenkaan. Lopuille takaisin kouluun hakeutuminen oli vaihtoehtona tai toiveena, mutta sitä ei kuitenkaan nähty tämän hetkisenä tavoitteena. Kysyttäessä perusteluja hakemattomuudelle, mainittiin terveydellisiä syitä, kiinnostuksen puutetta sekä kesken oleva peruskoulu estämässä hakemista tai syytä ei osattu sanoa. Koulu nähtiin varmana vaihtoehtona ja sinne pääseminen on vain omasta halusta kiinni:

”No tota, no kyllähän tuo on mahollista jos miettii pitkän kaavan kautta, että tuskin ne, koulu jättää ketään pois.” (Mies 17 v.)

Haastateltujen nuorten koulutaustat voidaan yhdistää Katja Komosen (2007) nuorten työpajatoiminnan kohderyhmiin. Näistä kohderyhmistä ensimmäinen sisältää nuoret, jotka ovat päättämässä peruskoulua, mutta heillä on motivaatio-ongelmia ja epävarmuutta. Oman tutkimuksemme nuorin edusti tällaista tilannetta. Toinen kohderyhmä muodostuu ammatillisen koulutuksen aloittaneista nuorista, joiden koulu on jäänyt kesken oppimisen ongelmien ja motivaation puutteen vuoksi sekä heillä on myös tarvetta saada tukea elämäntaitoihin. Haastatelluista kolme sopivat tähän ryhmään. Kohderyhmistä kolmas edustaa koulutuksen ja työn ulkopuolelle jääneitä nuoria, joilla on takanaan jo useita koulupyrkimyksiä ja keskeytyksiä, vanhimmalla haastatelluista on tällainen rikkonainen koulu- ja työura. Tutkimuksemme kaksi nuorta ovat suorittaneet ammattikoulun, mutta hakevat työpajoilta työkokemusta ja kiinnittymistä työelämään ja näin ollen he vastaavat viimeistä, nuorten työpajatoiminnan kohderyhmää. (vrt. Komonen 2007, 432–433.)

Haastateltavia yhdisti työhistorian vähäisyys. Vain yksi oli saanut töitä vapailta työmarkkinoita, mutta työsuhteet olivat olleet lyhytkestoisia. Haastateltavat kokivat, että työkokemusta ei ole kertynyt muualta kuin työpajoilta tai muualta kuntouttavan työtoiminnan tarjoamista töistä. Yksi oli saanut töitä perhesuhteiden kautta. Työ koettiin tärkeänä, mutta kukaan ei ollut haastatteluhetkellä aktiivinen työnhakija. Haastateltavista viisi ajatteli opiskelemisen tällä hetkellä ensisijaisemmaksi kuin töihin hakeutumisesta. Opiskelun kautta toivottiin löytyvän sellainen ala, jonka töitä haluaisi myös tehdä tulevaisuudessa. Yksi haastateltavista oli löytänyt oman alansa, mutta ei ollut

saanut töitä. Työllisyystilanteensa hän kokisi paranevan, jos paikkakunnalle tulisi lisää oman alan työpaikkoja tai hän muuttaisi toiselle paikkakunnalle. Seitsemäs ottaisi vastaan mieluummin työn kuin koulupaikan.

Pietikäinen nostaa esiin tutkimuksessaan (2005) ajatuksen, että nuoret pitävät työttömyyttä parempana vaihtoehtona kuin epämiellyttävässä työssä oloa ja määrittävät työnteolle paljon sisällöllisiä ehtoja. Omassa tutkimuksessaamme nuoret eivät ole palkkatyökielteisiä, mutta sisällöllisiä ehtoja on asetettu, kuten itseään kiinnostava oman alan työ sekä lähellä sijaitseva työ. Tutkimuksemme nuoret eivät kuitenkaan pidä työttömyyttä millään lailla parempana ja useimmat heistä olivat valmiita ottamaan myös oman kiinnostuksen ulkopuolelta olevan työn vastaan.

”No, niitäkin, mutta periaatteessa työ kuin työ kelpaa.” (Mies 22 v.)

”No just näihi oman alan hommiin. Mut oommiä, oommiä hakenu muihikki aloihin mutta.” (Mies 20 v.)

Nuorista huokui eräänlainen passiivisuus työhön ja kouluun hakua kohtaan. Töitä toivottiin ja koulutuskin kiinnosti, mutta aktiivisuus hakemista kohtaan oli vähäistä tai sitä ei tehty ollenkaan. Nuorilla on kyllä tiedossa keinot, miten haetaan kouluun tai töihin. Muutoksiin uskottiin, ja tiedostettiin, että niiden eteen pitäisi tehdä töitä, mutta kouluun tai työhön hakeminen on lähinnä vain ajatuksen tasolla, sillä muutokset nähtiin joskus tulevaisuudessa tapahtuviksi. Tästä kertoo useissa vastauksissa ollut sanamuoto ”pitäisi” – tiedetään mitä pitäisi tehdä, mutta syytä tekemättömyydelle ei osattu täysin selittää. Nuoret antoivat aktiivisuuden puutteen syiksi kuvailua laiskuudesta, huonosta asenteesta ja paikkakunnalla olevien työpaikkojen vähyydestä.

”Ööh no. No ainakin ite pitäis olla enemmän aktiivinen. Mullon nyt ollu jääny nyt vähän nuo työnhaku vähän pienemmälle mutta. Ainaki se ja sitten tota sit varmaan pitäis panostaa vähän enemmän niihin hakemuksiin.” (Mies 20 v.)

”Emmä tiiä, ei vaan pitäs olla niin laiska” (Mies 18 v.)

Näemme nuorten passiivisuuden johtuvan myös siitä, että he eivät ole löytäneet ammattialaa tai harrastusta, joka motivoisi etenemään työpajoilta. Nuoret eivät välttämättä ole löytäneet syytä tavoitella jatko-opiskelua tai korkeampaa asemaa työmarkkinoilla. He toivovat asian korjaantuvan jotenkin itsekseen, esimerkiksi uusilla työpaikoilla tai sillä, että mielenkiintoisiin töihin pääsisi ilman koulutusta. Nykyään työmarkkinoille pääseminen kuitenkin vaatii ammatillisen koulutuksen, ilman sitä henkilö koetaan hyödyttömäksi työmarkkinoille, ja tällöin hän jää työttömäksi (Jylhä 2007). Kolemme myös, että nuoret eivät olleet valmiita suuriin muutoksiin elämässään, tällöin työpajoilta siirtyminen saattaa tuntua liian vaikealta ja nopealta päätökseltä.

5.1.3 Vapaa-aika ja ihmissuhteet

Vapaa-aikaa nuoret viettivät pääasiassa tietokoneella, sillä pelattiin ja katsottiin sarjoja ja elokuvia. Internetin kautta oltiin myös yhteydessä muihin ihmisiin, esimerkiksi ulkomailla asuviin tuttaviiin. Seuraavaksi yleisin vastaus oli kavereiden kanssa hengailu. Vapaa-aikaa käytettiin kiinnostuksen kohteiden mukaisesti, esimerkiksi harrastamalla kuntosalia, cosplayta ja sirkustaidetta - näitä harrastettiin yksin tai kavereiden kanssa. Kenelläkään haastateltavista ei ollut säännöllistä harrastusta, eivätkä he kuuluneet tai käyneet minkään seuran tai järjestön harrasteryhmissä. Yksi mainitsi harrastamattomuutensa syyksi rahan puutteen, sillä hän koki harrastamisen olevan kallista.

Ihmissuhteista tärkeimpinä pidettiin perhettä ja ystäviä. Haastatelluista kolme asuu vanhemman/vanhempiensa luona, kun taas nuorista neljä asui omillaan. Yksi omillaan asuvista asui kuitenkin soluasunnossa. Perhettä, vanhempia ja sisaruksia, tavattiin säännöllisesti viikoittain. Ainoastaan yhdellä ei ole yhtä tiivistä suhdetta perheeseensä, hän kertoi tapaavansa vanhempiaan muutaman kerran vuodessa. Muuta sukua ei mainittu tärkeisiin ihmissuhteisiin, eikä heidän kanssaan oltu säännöllisesti tekemisissä. Parilla on joku yksittäinen läheinen sukulainen, kuten isovanhempi tai serkku, jonka kanssa pidetään yhteyttä. Kukaan nuorista ei tällä hetkellä ole parisuhteessa, joten kumppania ei mainittu tärkeisiin ihmisiin.

”No miun perheestä on varmaan ehkä mun mummo ainakin. Tai että mie en oo, koskaan oikeen ollu läheinen noitte miun vanhempien kanssa että. Kyllä miä ton mun isän kanssa oon tuun juttuun mutta.” (Mies 20 v.)

Jokaisella haastatelluista nuorista on muutama hyvä ystävä. Ystäväpiirejä ei kuvailtu kovin laajoiksi ja ne koostuivat usein yhdestä tietyistä porukasta. Suurimmaksi osaksi nämä ystäväpiirit koostuivat saman ikäisistä ihmisistä, noin viiden vuoden välillä. Viidellä haastatelluista ystävät asuivat lähinnä samalla paikkakunnalla. Kahdella taas ei ollut ystäviä omalla paikkakunnallaan, vaan heidän ystävänsä olivat opiskeluiden ja töiden perässä muuttaneet ympäri Suomea. Kaksi nuorta kertoi internetin välityksellä löydetyistä ystävistä ja yhteydenpidosta heidän kanssaan, esimerkiksi pelien ja harrastusfoorumien kautta pidettiin yhteyttä ihmisiin, jotka he luokittelivat ystävikseen. Nämä internetin välityksellä saadut ystävät asuvat ulkomailla ja puhuminen heidän kanssaan tapahtuu yksinomaan internetin kautta. Kysyttäessä ystävien elämäntilanteista ja niiden samankaltaisuudesta verrattuna omaan elämäntilanteeseen, olivat vastaukset hyvin erilaisia. Yhtenevää linjaakin löytyi, monella on työpajoilla ystäviä, jolloin elämäntilanne koulun ja työn suhteen on samanlainen, myös työttömiä ystäviä mainittiin useasti. Toisaalta jokaiselta löytyi myös erilaista työ- ja koulutilannetta edustavaa ystävää, oli myös esimerkiksi perheellisiä, työssä käyviä ja vanhempiensa kanssa asuvia.

”Varmaan sisarukset ja sitten on joku semmoin kourallinen hyviä ystäviä, mihin niinku luottanut.” (Mies 27 v.)

”Noo mulla on pari tosi, pari läheistä ystävää, sitten on muutama hyvä kaveri, sitten muutama semmoin hyvä ystävä ja muutama hyvä kaveri, että mul ei niinku sillee hirveen isoo kaveripiiriä ei ole ja mun bestis on lähinnä se, jolla on isoin vaikutin ja isoin syy miks ylipäättään jaksan tätä kaikkee - -” (Nainen 24 v.)

Tulokset ihmissuhteista ja niiden tärkeydestä vastasivat Minna Suutarin tutkimusta nuorten sosiaalisista verkostoista palkkatyön marginaalissa (2002). Suutari kuvaa tutkimuksessaan marginaalinuorten kokemusta sosiaalisista verkostoista niin tyydyttäväksi, että nuoret eivät välttämättä sen takia halua muutosta elämäänsä, verkostot eivät kuitenkaan ole kovin laajoja ja niiden jäsenet ovat samoilla sosiaalisen elämän alueilla sekä useimmat jäsenet tuntevat toisensa. Nämä piirteet tulivat esiin myös omassa tutkimuksessamme, haastateltavien verkostot käsittivät lähinnä perheen ja ystävät. Työ-

pajanuorilla on Suutarin marginaalinuoriin verrattuna paremmat välilliset suhteet. Heillä on työpajoilla ihmisiä, joiden avulla he voivat luoda suhteita elämänpiirinsä ulkopuolelle, näitä ovat työpajoilla olevat yksilö- ja työvalmentajat. Muuten nuoret eivät maininneet ketään henkilöä, jonka voisi laskea välilliseksi suhteeksi. Tätä selittää mielestämme esimerkiksi se, että he eivät ole mukana harrastuksissa, järjestöissä tai vapaaehtoistyössä.

Vapaa-ajan käyttö ja ihmissuhteet tuovat tutkimuksemme nuorille eniten kokemusta osallisuudesta, sillä nämä eivät erota heitä yhteiskunnan valtavirrasta. Heillä on työpajojen myötä käytössään vapaa-aikaa saman verran kuin työssä tai koulussa käyvällä, joten ajankäyttö ei poikkea näiltä osin. Ihmissuhteiden kautta taas nuori saa tunnetta johonkin kuulumisesta ja tarpeellisuudesta osana lähipiiriään.

5.1.4 Vaikuttaminen ja toimeentulo

Kaikki haastatelluista kokivat, että he voivat vaikuttaa omaan elämäänsä omilla valinnoillaan. Omilla valinnoilla haluttiin vaikuttaa terveyteen, työ- tai koulutilanteeseen ja ihmissuhteisiin. Vaikuttamiskeinoja ei osattu kuitenkaan selventää tai kertoa konkreettisia tapoja valintojen toteuttamiseksi. Ainoastaan työnhaun yhteydessä mainittiin työnhakemusten aktiivisempi tekeminen ja positiivisuus. Yksi nuorista koki, että Suomen kaltaisessa maassa on mahdollista vaikuttaa omaan elämän kulkuun. Tässä katkelmia, mihin asioihin nuoret haluavat vaikuttaa omassa elämässään:

”Mihin mä haluisin mun elämässä vaikuttaa? Päästä tästä työkkäri kierteestä nyt ekana pois, ihan hyvä.” (Mies 24 v.)

”Varmaa just siihe, että sais työpaikan, mutta seki on vähä semmonen asia, että pitäis ryhistäytyy itekki.” (Mies 20 v.)

”Noo just varmaan siihen, että omiin valintoihin työpaikan suhteen ja ihmissuhteiden suhteen ja tämmösten mitä nyt kuka tahansa - -” (Nainen 24 v.)

Yhteiskunnallista vaikuttamista ei koettu yhtä mahdolliseksi kuin omaan elämään vaikuttamista. Keinoja ja konkreettisia tapoja kerrottiin monia, kuten vapaaehtoistyö, hyväntekeväisyys ja poliittinen harrastus, mutta haastateltavat eivät itse ole mukana tällaisissa toimissa. Yksi koki, että tässä yhteiskunnassa yksi ihminen ei pysty vaikuttamaan mihinkään. Kuitenkin moni kaipasi muutosta esimerkiksi eduskuntaan, veroihin ja suvaitsevaisuuteen, mutta yhteiskunnallisella tasolla he kokivat, että eivät pysty niihin vaikuttamaan. Kukaan haastatelluista ei ole poliittisessa toiminnassa tai vapaaehtoistyössä mukana, myös äänestämistä vieroksuttiin. Kaksi nuorta oli äänestänyt kerran ja yksi aikoi äänestää seuraavissa vaaleissa, mutta muilla ei ollut aikomusta äänestää. Haastateltavista nuorimmalla ei ollut vielä ikää äänestämiseen, muut mainitsivat syyksi kiinnostuksen puutteen. Mielipidekyselyyn vastaaminen oli yleisin vaikuttamisenkeino jota käytettiin, mutta tällaiset kyselyt olivat internetissä vastaan tulleita, eikä niitä itse etsitty tai haettu. Nuorista kaksi oli ollut yläaste aikoina mukana oppilaskunnan toiminnassa. Muissa mainituissa vaikuttamismahdollisuuksissa, kuten mielenosoituksessa, kuntalaisaloitteessa tai taloyhtiön kokouksessa, ei yksikään nuorista ole ollut mukana.

Jokainen kielsi kiinnostuksensa politiikkaa kohtaan empimättä. Samanlainen kanta tulee näkyviin Valtakunnallisen työpajayhdistyksen osallisuusselvityksessä (Perukangas 2010). Selvityksessä todetaan yhdistyselämän ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen olevan pajoilla valmentautuville nuorille vierasta, eikä sen kautta uskota oikeasti pystyvän vaikuttamaan. Tätä puoltaa esimerkiksi yhden haastateltavamme kokemus siitä, että yksi ihminen ei pysty vaikuttamaan teoillaan yhteiskuntaan. Tällainen politiikan, puolueiden ja järjestöjen vierastaminen ei ole kuitenkaan vain työpajoilla olevien nuorten erityispiirre, sillä se koskee yleisesti nuoria (esim. Perukangas 2010; Myllyniemi 2013). Mielipiteissä on kuitenkin ristiriita, muutosta toivotaan tapahtuvan ja esimerkiksi eduskunnasta voidaan puhua negatiivisessa sävyssä, mutta asiaan ei kuitenkaan aiota vaikuttaa äänestämällä tai muilla tavoin.

”Mm, no esim. no just tuo eduskunta nyt on mitä on, niin sinne ehkä sitten vähän semmosta fiksumpaa ja tällasta porukkaa joka ei oikeesti sitten ei rupeis leikkaamaan opiskelijoilta esim. nehän ei nyt leikkaa kuitenkaan niiltä näitä opintotukia ja muita. Kuitenki ihan tämmösiä turhanpäiväisiä juttuja, niinkö siellä puidaan - -” (Mies 22 v.)

Kysymys: ”Äänestätkö?”

”Een” (Mies 22 v.)

Kysymys: ”Sulla on kumminkin ajatus tästä eduskunnasta, että ku tää eduskunta on nyt kuitenkin vaihtumassa, että itse et äänestä?”

”Een, mä nyt katon et mihin se menee, et tota, en mä tiää, perussuomalaiset ehkä vois olla semmonen kova juttu mutta - - No mua ei oikeen huvita, tota lähtee nyten sitten äänestää, en sit tiää mikä siin ois” (Mies 22 v.)

Toimeentulo nuorilla koostuu erilaisista tuista. Näitä tukia ovat asumistuki, työmarkkinatuki ja toimeentulotuki sekä jokaisesta työpajapäivästä maksettava ylläpitokorvaus tai toimintarahaa. Tuet koettiin yleisesti ottaen riittäviksi ja niillä tuli toimeen, sillä laskut ja ruuat yms. kyettiin maksamaan, mutta kukaan ei kieltäytyisi lisätienesteistä tai mahdollisista oheistöistä. Haastattelumme nuoret ovat oikeutettuja työttömän työnhakijan tukiin, mutta sosiaalitoimiston apuun turvautuminen on usealle välttämättömyys. Jokainen vanhemman/vanhempiensa luona asuva koki tuet riittäviksi, syyksi koettiin juuri kotona asumisen hyödyt, kun asumiskulut ovat pienet. Itsenäisesti asuvat kokivat rahatilanteensa tiukemmaksi, mutta kuitenkin tarpeeksi hyväksi. Vain yksi koki, että tuet eivät riitä.

Toimeentulon koostuminen yhteiskunnan myöntämistä tuista erottaa työpajanuoret täydestä osallisuudesta. Taloudellinen integraatio ei tällöin toteudu, sillä nuori ei ole yhteiskunnassa tuottava, eikä hän pysty huolehtimaan näin omilla tuloillaan taloudellisista tarpeistaan tai tuottamaan yhteiskunnalle verojen muodossa. Nuoret eivät itse koe tätä ongelmaksi vaan ovat tyytyväisiä tukien saamiseen.

5.2 Elämäntilanne

Elämäntilanne koettiin eräänlaisena ”välitilana”. Nuoret kokivat elämänsä muuttuneen parempaan suuntaan työpajoille tulon jälkeen, eivätkä he halunneet palata takaisin työpajoja edeltäneeseen tekemättömyyden aikaan. Työpajoilla olo lisäsi tyytyväisyyttä

elämäntilanteeseen huomattavasti ja siellä oleminen koettiin positiivisena. Elämäntilannetta pidettiin silti vain kohtalaisena, ja muutoksia kaivattiin lisää.

”Vähän semmonen limbo, semmonen välitila, sitä vaan kelluu sitten (kuvaillessaan elämäntilannettaan)” (Mies 27 v.)

Haastateltavia pyydettiin arvioimaan asteikolla neljästä kymmeneen kuinka tyytyväisiä he ovat tämän hetkiseen elämäntilanteeseensa. Nuorten antamien arvioiden perusteella laskettu keskiarvo oli 7,1. Korkein annettu arvosana oli 8 ja matalin oli 6. Keskiarvo on alempi kuin Nuorisobarometrissa 2012 oleva vastaava arvio opiskelevilla nuorilla. Heidän keskiarvonsa liikkuvat 8,4 – 8,5 välillä, mikä on huomattava ero oman tutkimuksemme keskiarvoon. Tutkimuksemme nuorten tyytyväisyys elämäntilanteeseen eroaa keskiarvoltaan myös Nuorisobarometrin työttömien nuorten arviosta, joka oli 7,9. (vrt. Myllyniemi 2012.) Lukemat eivät kuitenkaan ole täysin verrattavissa keskenään, sillä täytyy huomioida, että oman tutkimuksemme pienen joukon keskiarvo ei ole yleistettävissä.

Neljä haastateltavaa oli elämässään erityisen tyytyväisiä siihen, että olivat päässeet työpajoille, ja kaksi heistä sai myös peruskouluopintojaan etenemään. Toiset kaksi nuorta oli tyytyväisiä siihen, että he pärjäävät itsenäisesti elämässään, esimerkiksi raha-asioissaan. Useat haastateltavista eivät olleet tyytyväisiä henkiseen ja fyysiseen terveyteensä ja kaipasivat siihen muutosta, yksi kuitenkin oli erityisen tyytyväinen juuri perusterveyteensä.

”Varmaan just se, kun tota miä yksin asun. Silloin, kun mä olin muuttamassa omilleen ni mua vähän mietitytti, että mitenköhän mie pärjään, ku en miä oikeen mittää tehny kotona ja sit pitäs itte tota tehä kaikki.” (Mies 20 v.)

”Että on ihan semmonen kohtalainen perusterveys, että ei oo mitään vakavia sairauksia, että on kuitenkin fyysisesti kykeneväinen, totaa melko lailla kaikkeen tarpeelliseen.” (Mies 27 v.)

*”No siihen, että vaikka mä, aika hyvin noi kaikki koulut sun muut kusiin, niin pääsin kuitenkin nettikouluun ja sitten työpajoille sun muuta ni.”
(Mies 18 v.)*

Muutosta kaivattiin eniten työ- ja koulutilanteeseen. Työstä kaivattiin arkirutiineja, kotoa pois pääsemisen tunnetta ja palkkaa. Muutoksia kaivattiin myös masennukseen, veroihin ja kaupanhintoihin. Kaikki uskoivat muutosten olevan mahdollisia ja vastauksista tuli esiin toiveikkuus: muutoksia toivottiin tapahtuvan tai ajateltiin ehkä tapahtuvan.

”No kyllähän se tietysti jos pääsis opiskelemaan ja siitä sitten töihin, ni se ois varmaan se suurin.” (Mies 27 v.)

”No tosiaan, jos sais niinku jonku oikeen työn, niin vois tehdä jotain muuta ku istua siellä kämpällä ja käydä sitten vaan välillä kavereitten kanssa, tota noin, juttelemassa siellä hengailmassa, että vois joskus olla kivaa tehdä jotain muutakin.” (Mies 24 v.)

”No just varmaan mä haluaisin saaha tän oman mielen kondiksee sillee että ei ois sitä, että mä oisin näin väsyny ja stressaantunut ja vaihtelis mielialat vaihtelee jatkuvasti ja mä haluaisin, että haluaisin päästä, saaha itteni kuntoon. Se on tässä nyt eniten, että mun pitäis saaha itteni kuntoon ja saaha vauhtia tähän kaikkeen, että eihän se tietysti helppoo oo, mutta kuitenkin semmonen mitä mä eniten niinku haluaisin nyt muuttaa. Että ku pääsen tästä masennuksesta ja voisin siten elää normaalia elämää, ilman että se masennus olis siellä taustalla vaikuttamassa kaikkeen jatkuvasti, että se on ehkä eniten semmonen mihin mä kaipaisin ja haluaisin muutosta tällä hetkellä.” (Nainen 24 v.)

Haastateltavia pyydettiin kertomaan asioita, jotka heidän mielestään kuuluu hyvään elämään ja ovat merkityksellisiä sen kannalta. Eniten vastaukset käsittelivät hyvän olon tunnetta: onnellisuutta, iloisuutta, mukavaa ja stressitöntä aikaa ja terveyttä. Nämä asiat nousivat esille ehkä juuri siksi, että niissä koettiin puutoksia. Ihmissuhteet olivat suuressa osassa hyvän elämän kuvailussa, näistä mainittiin perhe, ystävät ja

parisuhde. Yksittäisinä asioina mainittiin myös työpaikka, pysyvät tulot, taloudellinen itsenäisyys, asunto, alkoholi sekä se, että koulut on käyty kunnolla. Hyvän elämän kriteerit koettiin ihmiskohtaisina.

Jokainen nuori tunsi työpajojen olevan oikea paikka tässä elämäntilanteessa. Työpajat koettiin tärkeäksi osaksi elämää, sillä se koettiin syyksi lähteä kotoa tekemään jotain hyödyllistä ja ”järkevää” sekä se tasapainotti arkea. Työpajat edistivät nuorten elämää monella osa-alueella; arjen rytmityksessä, sosialisoitumisessa sekä raha-asioissa. Sepän pro gradu -tutkielma (2013) tukee tätä havaintoa työpajanuorten tunteesta elämäntilanteen paranemisesta, Sepän tutkimuksessa nuoret kokivat elämäntapojensa parantuneen. Oman tutkimuksemme haastateltavista viisi koki työpajat tuovan heidän elämänsä rytmiä ja rutiineja, aamulla piti nousta herätyskellon soidessa ja lähdettävä kotoa tekemästä ei mitään. Vastaavasti se korjasi myös unirytmien.

”—kun mä tähän työpajoilla tulín, niin mä sain ton unirytmín pyöräytettyä. Että aikasemmin se ol, että joskus seittemän aikaa aamulla kävin nukkumaan ja heräsin sitten joskus viiden aikaa päivällä, ja sun muuten, ja saatto olla niinku kuukaus kaksikin, että en poistunut kotoota ja tänne työpajoilla ku tulee, niin tulee käytyä.” (Mies 18 v.)

Nuoret näkivät työpajojen myös edistävän heidän sosiaalisuuttaan, sillä siellä he saivat nähdä ihmisiä, tutustua uusiin ja hankkia kavereita. Työpajoilla koettiin olevan mukavia ihmisiä niin henkilökunnassa kuin muissa valmentautujissa. Kaksi nuorta koki tulleensa sosiaalisemmiksi. Tällaisia tuntemuksia voi verrata Pietikäisen (2005) kolmeen pajanuorten elämää ja tulevaisuutta kuvaaviin orientaatioihin. Psykologisessa itsensä kehittämisen orientaatioissa ja yhteisöllisen osallistumisen orientaatioissa on kyse juuri tästä sosiaalisuuden kasvusta.

Työpajat toivat nuorten elämään monipuolista tekemistä, kuten yhden mainitsema liikuntaharrastus. Siellä käyminen aktivoi ja toi paremman ”fiiliksen”. Työpajaa kuvailtiin eräänlaisena stoppipaikkana, jossa on rauha tehdä töitensä, eikä tarvitse stressata. Tätä voi verrata luovan ilmaisun orientaatioon, siinä paja-aika nähdään aikana, jolloin nuori voi keskittyä itsensä toteuttamiseen ja tulevaisuuden suunnitteluun sekä

mielenkiinnonkohteen löytymiseen (Pietikäinen 2005). Tutkimuksessamme yksi koki työpajojen hävittävän jännitystä:

”No joo, ku sen vuoden olin tosissaan työttömänä, koitin hakee töitä, emmä tiä tuliks siin tavallaan semmoin pien syrjäytymisen tunne, että ku ei oteta töihin ja tällee näin, sit tää on vähän edesauttanu tätä, hävittäny tietynlaisen jännityksen pois, uskaltaa sit lähtee hakemaan niitä uusia haasteita sitten.” (Mies 22 v.)

Haastateltavista neljä on työpajoilla kuntouttavassa työtoiminnassa, kolme heistä koki termin olevan heille oikea. He kokivat tämän olevan nimenomaan kuntoutusta, sillä siitä työpajoilla olemisessa on heidän mielestään kyse – työpajoilla on mahdollista saada itsensä toimintakykyiseen kuntoon, jotta sen jälkeen voi jatkaa työhön tai opiskelujen pariin. Se nuorista, joka koki kuntouttavan työtoiminnan termin vääräksi, pohitti, että ylläpitävä työtoiminta olisi terminä parempi. Kolme nuorista on työkokeilussa työpajoilla. Heistä kaikki pitivät termiä oikeana tai oikeastaan merkityksettömänä. Erot kuntouttavan työtoiminnan ja työkokeilun välillä ovat nuorille epäselvät.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten pohdinta

Haastatteluiden avulla etsimme vastausta kahteen tutkimusongelmaamme. Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli: Miten työpajanuoret kokevat osallisuutensa yhteiskunnassa? Tällöin kysymyksemme käsittelivät osallisuuden eri osa-alueita: työtä, toimeentuloa, harrastuksia, ihmissuhteita, kansalaistoimintaa ja poliittista vaikuttamista sekä nuorten omaa kokemusta heidän omasta osallisuudestaan. Toinen tutkimuskysymyksemme aiheena oli tämänhetkinen elämäntilanne ja tyytyväisyys siihen. Onnistuimme haastatteluissamme kartoittamaan nuorten omaa subjektiivista kokemusta ja näin löysimme tutkimusongelmiimme vastaukset.

Tutkimuksessamme nuoret eivät itse kokeneet olevansa osattomia, vaikka eivät olekaan yhteiskunnan tuottavimpia yksilöitä. Tulkitsemme, että juuri pajoilla toimiminen

antaa nuorille kokemusta osallisuudesta ja omasta subjektiudesta. Koulusta ja työstä irtautuminen sekä vain tuilla eläminen tuottivat eniten kokemusta tekemättömyydestä, josta voi päätellä nuorilla olevan eräänlaisia osattomuuden ja hyödyttömyyden tunteita. Nuoret mielsivät työpajoja edeltävän ajan tuottavan syrjäytymisen tunnetta, tunne kelpaamattomuudesta koulu- ja työelämään sekä eristäytymisestä neljän seinän sisälle. Nuoret kokivat kuitenkin tilanteen parantuneen työpajoille tulon jälkeen, mutta he eivät osanneet määritellä omaa tämän hetkistä osallisuutta ja kiinnittymistä yhteiskuntaan. He kokivat ihmissuhteiden, työpajoilla muodostuneiden suhteiden ja uuden arjen päivärytmin antavan heille tarpeellisuuden tunnetta.

Tutkimuksemme elämäntilanne osuus täydentää nuorten osallisuus-kuvausta. Ymmärtääkseen nuoren osallisuutta on nähtävä kokonaiskuva nuoren elämästä. Osallisuus käsittää monia elämän osa-alueita, eikä sitä voi tarkastella vain yhdestä näkökulmasta. Kokemus osallisuudesta ja tyytyväisyydestä elämäntilanteeseen ovat yksilöllisiä, ja siksi niitä on vaikea mitata tai tutkia niin, että kokemuksia verrattaisiin keskenään. Yleisesti nuoret kokivat olevansa tyytyväisiä elämäntilanteeseensa ja erityisesti työpajoilla koettiin olevan positiivista vaikutusta. Kuitenkin haastateltavien numeraalinen arvio asiasta oli yllättävän alhainen vastauksiin verrattaessa. Elämäntilanteen kokeminen välitilana kertoo kuitenkin myös muutoksen kaipuusta, jossa entiseen ei haluta palata, vaan elämässä tavoitellaan enemmän.

Sosiaalipedagoginen näkökulma on oleellinen tutkimuksessamme. Haluamme nähdä nuoren elämäntilanteen kokonaisuutena huomioiden hänen voimavaransa, ongelmansa sekä sosiaaliset ja yhteiskunnalliset suhteensa. Työpajoilla kiinnitetään huomiota nuorten tilaisuuteen oppia uusia asioita ja motivoitua hakemaan eteenpäin. Siellä tuetaan yksilön kasvua ja kehittymistä, eikä kyse ole vain sopeuttamisesta yhteiskuntaan. Sosiaalipedagogisesti ajatellaan, että kaikilla on yhteiskunnassa oma paikkansa, työpajat auttavat tämän paikan löytämistä itsenäisenä yksilönä, subjektina. Tällöin sosiaaliset ongelmat ovat kasvatuksellisia ja niitä voidaan ratkoa pedagogisin keinoin. Työpajoilla toivotaan tapahtuvan sosiaalipedagoginen uudelleen-integroituminen. (vrt. Hämälinen 2008.)

Sosiaalipedagogiikka on toimintatieteellistä. Eikä sen näkökulmasta tule tyytyä vain kuvaamaan nuorten osallisuutta, vaan olennaista on myös pohtia, miten osallisuutta

voitaisiin edistää. (Hämäläinen 2008.) Kyseenalaiseksi mielestämme jäi, edistävätkö työpajat osallisuuden kasvua ja siirtymistä työpajoilta eteenpäin. Haastateltavat olivat tyytyväisiä paikkaansa pajoilla, eikä heillä ollut aktiivista pyrkimystä hakea kouluun tai töihin. Näitä asioita pohtiessamme mieleemme heräsi kysymys: onko työpajoille tavallaan helppo jämähtää. Työpajoilla oleminen sekä siellä jatkaminen tuntuivat olevan nuorille helppo valinta, se ei aiheuta suuria muutoksia tai epävarmuutta toimeentulolle. Vähäinen vastuu töistä ja vain itselle vastaaminen poissaoloista tekevät työpajoilla olemisesta stressitöntä. Miksi nuori haluaisi mennä epävarmempiin töihin tai pienien tukien opiskelijaelämään, kun työpajat tarjoavat riittävät tuet ja hyväksyvän ympäristön? Valtakunnallinen työpajayhdistys on todennut, että työpajat eivät sellaisenaan riitä kiinnittämään nuorta muihin palveluihin. Nuorisotakuukuntoutuslupaus vaatisi kokonaisvaltaista tukea monilta eri palvelutahoilta, jotta nuori saataisiin kiinnittymään muuallekin kuin työpajoille. Nuoret tarvitsisivat enemmän tukea työpajoilta siirtymiseen ja osallisuuteen. (Vuosikertomus 2013.)

Nuoret kokivat tukensa riittäviksi ja tekevänsä töitä toimeentulonsa eteen. Työpajat ylläpitivät myös ihmissuhteita, siellä on tiiviit vuorovaikutussuhteet valmentautujien kesken, sekä henkilökunnan että valmentautujien välillä. Nuoret kertoivat, että työpajoilla on mahdollista saada ystäviä ja muutenkin helppo puhua kaikkien kanssa. Työpajat koettiin stressittömänä ja helpon työn paikkana. Työpajoilla olon etuuksia ovat lyhyet työpäivät ja vapaat viikonloput, työtä ei koettu rankaksi, stressaavaksi tai liikaa vastuuta antavaksi. Näillä perusteilla työpajat nähtiin turvalliseksi, helpoksi ja hyväksyväksi ympäristöksi. Samaa sallivuutta ja tasa-arvoisuutta koettiin myös Perukankaan osallisuusselvityksessä (2010) sekä Pietikäisen tutkimuksessa (2005), jossa pajalla olo koettiin vapaaehtoisena ja mieleisenä.

Emme voi tutkijoina määritellä milloin ihminen on tarpeeksi osallinen tai riittävän tyytyväinen elämäntilanteeseensa, mutta voimme verrata omia tuloksia yhteiskunnan yleiseen käsitykseen siitä, miten osallisuus nähdään. Osallisuus on ihmisen aktiivista osallistumista yhteisön ja yhteiskunnan toimintaan ja sen nähdään olevan ihmisen hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Yhteiskunta pyrkii parantamaan kaikkien osallisuutta laeilla ja säädöksillä, näistä tulevat toimenpiteet ovat erilaisia ehkäisevästä kuntoutta-vaan, näin voidaan nähdä eritasoista osallisuutta. Tällöin osallisuus on aina verratta-

vissa johonkin – joku on aina osallisempi, kuin toinen. (vrt. Nivala & Ryyänen 2013.)

Osattomuus määritellään myös syrjäytymiseksi. Työpajojen tehtävänä nähdään olevan erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tai jo syrjäytyneiden osallistaminen yhteiskuntaan. Tämä määritelmä antaa oletuksen, että työpajoilla olevat nuoret tarvitsevat tukea ja ohjausta osallisuuteensa, jolloin heidän osallisuuden ei nähdä olevan yhteiskunnallisella tasolla riittävää. Jos syrjäytymisen mitattavaksi kriteeriksi otetaan työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen, kuuluvat tutkimuksemme nuoret yhteiskunnan määritelmään syrjäytyneestä. Kun työpajanuoria katsoo työpajojen kautta tai heidän subjektiivisen kokemuksen näkökulmasta, nuoret voi nähdä enemmän integroituneina kuin syrjäytyneinä.

6.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusideat

Tutkimuksemme kaltaiseen kvalitatiiviseen tutkimukseen aineistonkeruutavaksi sopii puolistrukturoitu teemahaastattelu. Teemahaastattelulla lähestytään henkilöä hänen subjektiivisten kokemusten kautta ja näin tekemämme yksilöhaastattelut toivat nuorten ääntä kuuluviin. Teorian tunteminen auttoi meitä lähestymään työpajanuoria ja ymmärtämään heidän kertomaansa. Haastattelun onnistumisen kannalta oli tärkeää, että tunsimme aihepiirimme sekä haastattelun tarkoituksen. Mielestämme haastattelut antoivat meille tarkoituksenmukaisen tuloksen tutkimusongelmiimme nähden.

Haastattelumme nuorten ajatukset kulkivat samoissa suunnissa kuin aiemmat työpajanuorista tehdyt tutkimukset (kts. 2.4 Työpajanuoret tutkimuksissa). Käsitys aikaisempien tutkimusten tuloksista, oikeista käsitteistä ja ilmiöstä antoivat meille mahdollisuuden verrata omia tuloksiamme aikaisempaan, luoda siitä johtopäätöksiä ja pohtia laajemmin työpajanuorten osallisuutta ja tyytyväisyyttä elämäntilanteeseensa. Tutkimuksemme tuotti toivomaamme tukevaa ja täydentävää tietoa työpajanuorista. Koemme tuloksista olevan hyötyä Mikkelin työpajoille, sillä he saavat ajankohtaista taustatietoa valmentautujistaan ja heidän ajatuksistaan työpajojen asemasta elämässään. Nuoret kokevat työpajat oikeaksi paikaksi kyseisessä elämäntilanteessaan ja antavat arvoa mahdollisuudelle valita tällainen vaihtoehtoinen, tukea antava väylä koulun ja työn välissä.

Opinnäytetyöprosessin aikana vastaamme ei tullut ylitsepääsemättömiä ongelmia, prosessin aikana aiheemme tai tutkimusongelmamme eivät muuttuneet, vain käsitteet tarkentuivat teorian muodostuessa. Eniten ongelmia aiheuttivat osittain suppeat vastaukset haastatteluidemme kysymyksiin. Useimmat haastateltavista eivät olleet halukkaita puhumaan aihealueista kovinkaan laajasti, vaan tarkentavia lisäkysymyksiä tarvittiin reilusti. Saimme myös paljon kyllä/ei-tyyppisiä sekä en tiedä -vastauksia, jotka eivät täyttäneet toivettamme saada kertomuksellisia kokemuksia. Lisäkysymyksillä ja tarkalla analyysillä saimme kuitenkin vastaukset tutkimusongelmiimme. Vaihtoehtoisena toimintatapana olisi ollut haastattelurungon vieläkin tarkempi muokkaaminen, jotta edellä mainittuja suppeita vastauksia ei olisi saatu.

Tutkimuksemme luotettavuutta voidaan arvioida eri näkökulmien kautta. Olemme kuvanneet selkeästi ja rehellisesti opinnäytetyömme vaiheet – mitä olemme tehneet, milloin ja mitä menetelmiä olemme käyttäneet sekä perustelut näille valinnoille. Opinnäytetyön tekstissä on eroteltavissa haastateltavien mielipiteet ja teoria, sekä oma tulkinta. Myös perustelut omille tulkinnoille ovat selkeästi nähtävissä vertauksessa teoriaan ja haastatteluihin. Luotettavuus on myös nähtävissä esimerkiksi suorissa lainauksissa, joiden kautta lukija voi perehtyä haastateltavien tapaan ilmaista ajatuksensa.

Tutkimuksen eettisyydestä kertoo se, että tutkimukseemme osallistuminen oli vapaaehtoista, nuoret olivat tietoisia mistä heitä tullaan haastattelemaan ja he antoivat suullisen suostumuksen haastatteluista syntyvän materiaalin käyttöön. Luvallisesti äänitetyt ja litteroidut haastattelut tuhoataan opinnäytetyön valmistuttua, tämä turvaa myös henkilöiden anonymiteettia. Tutkimuksessamme näkyy muutenkin anonymisointi, sillä olemme poistaneet tunnistetiedot, kuten nimet ja paikkakunnat, jotta henkilöitä tai heidän perheitä ei voida tunnistaa.

Rajasimme tietoisesti pois ylisukupolvisuuden tutkimisen, mitä on tutkinut esimerkiksi Pohjantammi (2007), mutta haastattelut herättivät kuitenkin kiinnostuksen tähänkin aiheeseen. Jäimme miettimään, mikä on vanhempien vaikutus nuorten sen hetkiseen elämäntilanteeseen? Pohdimme esimerkiksi, mikä on vanhemman vaikutus siinä tilanteessa, kun kotona asuva nuori valvoo yöt ja nukkuu päivät. Onko kotona ikinä eletty

niin sanotun ”normaalin” arjen rytmityksen mukaan? Kiinnostavaa olisi myös ollut tietää, oliko tutkimuksemme nuorten vanhemmat itsekin olleet työttöminä ja koekivatko he osallisuutensa samalla tavalla.

Haastatteluissa ilmeni, että työttömyysjakso ennen työpajoja koettiin tyhjänä aikana. Aikaa vietettiin ”neljän seinän sisällä tekemällä ei mitään”. Tämä samainen ilmiö nousi myös Perukankaan tekemässä osallisuusselvityksessä (2010), nuoret eivät osanneet tarkasti kuvailla ajanviettoaan, eivätkä he oikeasti muistaneet tehneensä mitään. Jatko-tutkimusta ajatellen olisi kiinnostavaa tutkia, mitä tehdään, kun tehdään ei-mitään? Eli millaista aika on, kun nuori ei tunne olevansa osallinen mihinkään.

LÄHTEET

- Nuorten syrjäytyminen – Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. WWW-dokumentti. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2013.pdf. Päivitetty 18.11.2013. Luettu 12.3.2015.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hämäläinen, Juha 2000. Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Snellman-instituutin arkistosarja 1/2000. Kuopio: Snellman-instituutti, 16-23.
- Hämäläinen, Juha 2008. Nuorten osallisuus. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2008. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry
- Hätinen, Arja 2015. Sähköpostiviesti. 6.2.2015. Työpajakoordinaattori. Mikkelin Työpajat. Julkaisematon lähde.
- Jylhä, Anna 2007. Koulutuspolulta poikkeavat – nuorten syrjäytyminen työpajakouluttajan näkökulmasta. Teoksessa Valtakunnallinen Työpajayhdistys ry (toim.) Kadonneet ja pudonneet – syrjäytymisen sietämätön raskaus. Valtakunnallinen työpajayhdistys, 31–36.
- Kainulainen, Sakari 1998. Elämäntapahtumat ja elämään tyytyväisyys eri sosiaaliluokissa. Akateeminen väitöskirja. PDF-dokumentti. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_951-781-821-1/urn_isbn_951-781-821-1.pdf. Ei päivytystietoja. Luettu 29.7.2015.
- Komonen, Katja 2007. Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä – Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusseura : Nuorisotutkimusverkosto, 429–445.
- Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja>. Päivitetty 17.4.2015. Luettu 21.4.2015.
- Mikä on työpaja? 2015. Työpajatieto. WWW-dokumentti. http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/mika_on_tyopaja/. Päivitetty 8.1.15. Luettu 8.1.15.
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. PDF – dokumentti. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf. Päivitetty 14.4.2014. Luettu 20.3.2015.
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2013. Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. PDF-dokumentti. <https://tietoanuorista.fi/wp->

content/uploads/2014/02/Nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 26.5.2015.

Nivala, Elina 2007. Sosiaalipedagogiikka nuorten yhteiskunnallisen kasvun tukena. Teoksessa Hämäläinen, Juha (toim.) Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 2007. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 77-107.

Nivala, Elina 2008. Syrjäytymisestä osallisuuteen. Teoksessa Hämäläinen, Juha (toim.) Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 2008. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14. PDF – dokumentti.
<http://www.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyyan%C3%A4nen2013.pdf/c137b4d0-ce69-4f4d-b57d-e27dacf4a0e9>. Ei päivitystietoja. Luettu 8.3.2015.

Nuorisolaki 72/2006. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoja. Luettu 13.1.15.

Nuorisotakuu auttaa eteenpäin. 2014. Nuorisotakuu. WWW-dokumentti.
http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/tietoa_takuusta Ei päivitystietoja. Luettu 10.1.2015.

Nuorisotyöttömyys kasvussa. 2014. Kansan Uutiset Verkkolehti. WWW-dokumentti.
<http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/3130720/nuorisotyottomyys-kavussa>. Päivitetty 3.3.2014. Luettu 13.1.2015.

Perukangas, Michael. 2010. ”No, se on jotenki niin kaukane asia tai sillee” - Työpajatoiminta, nuoret ja osallisuus. Onnistuvat opit II. PDF-dokumentti. http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/9f5ab078f58589861984642592053a22/1432627390/application/pdf/130705/tyopajatoiminta_nuoret_ja_.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 26.5.2015.

Pietikäinen, Reetta 2005. Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä – työpajanuorten orientaatiot. Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 56, 219-253.

Pohjantammi, Ismo 2007. Ylisukupolvinen työttömyys nuorten työpajoilla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 12. PDF-dokumentti.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/tyopaja.pdf>. Päivitetty 5.2.2014. Luettu 8.1.2015.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. WWW-dokumentti.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>. Päivitetty 2.9.2014. Luettu 11.2.2015.

Seppä, Helena 2013. Työpaja nuorten kokemana. Etnografinen tapaustutkimus verkostomuotoisesta työpajatoiminnasta. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto/Kokkolan yliopistokeskus. PDF-dokumentti. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41257/URN_NBN_fi_jyu-201304251501.pdf?sequence=5. Päivitetty 7.6.2013. Luettu 15.1.2015.

Suutari, Minna 2002. Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 26.

Tavoitteet, teot ja tulokset – Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman 2012–2015 väliarviointi. PDF-dokumentti. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/lanuke-v%C3%A4liarvio2014.pdf>. Ei päivitystietoja. Luettu 2.8.2015.

Tiittula, Liisa & Ruusuvaori, Johanna 2005. Johdanto. Teoksessa Tiittula, Liisa & Ruusuvaori, Johanna (toim.) Haastattelu; tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 11-12.

Työpajatoiminnan avustusten hakuohje 2015. 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto, Nuorisotyön ja -politiikan vastuualue. PDF-dokumentti. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyön_avustukset/työajat/liitteet/Hakuohje_nuorten_työpajat_2015.pdf. Päivitetty 10.10.2014. Luettu 5.2.2015.

Työpajatoiminta 2015. Valtakunnallinen työpajayhdistys. WWW-dokumentti. <http://www.tpy.fi/työpajatoiminta-suomessa/työpajatoiminta/>. Ei päivitystietoja. Luettu 2.8.2015.

Valtakunnallinen tarkastusvirasto 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnan-tarkastuskertomus 146/2007. PDF-dokumentti. http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 25.8.2015.

Vuosikertomus 2013. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. PDF-dokumentti. <http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/b3e2e46e3d7cf55b6ebb7d315a109c47/1417955970/application/pdf/380852/vuosikertomus%202013.pdf>. Ei päivitystietoja. Luettu 25.5.2015.

Haastattelurunko

Taustatiedot

1. Minkä ikäinen olet?
2. Millä pajalla olet täällä työpajoilla?
3. Onko tämänhetkinen työpajakso sinulle ensimmäinen? Monen kuukauden jakso on kyseessä ja kauan olet nyt ollut?
4. Oletko aiemmin ollut työpajoilla?
5. Mitä kouluja olet käynyt? (keskeytyneet ja valmistuneet)
6. Milloin olit viimeksi koulussa?
7. Millainen on työhistoriasi?
8. Milloin olit viimeksi töissä?
9. Miten päädyit työpajoille? (Mitä kautta?)

Osallisuus

Työ ja koulu: Kerro miten näet koulun ja työn tulevaisuudessasi?

1. Onko sinulla aikomus hakea kouluun? (Miksi/miksi ei)
2. Millaisiin töihin aiot tulevaisuudessa hakeutua? (Miksi/miksi ei)
3. Koetko koulu- tai työpaikan mahdolliseksi tulevaisuudessa?
4. Mihin asioihin olisi tapahduttava muutosta, jotta sinulla olisi koulu tai työpaikka tulevaisuudessa?

Vapaa-aika: Kuvaile vapaa-aikaasi?

1. Kenen/keiden kanssa vietät vapaa-aikaa?
2. Mitä teet vapaa-ajalla? Millaisia harrastuksia ja kiinnostuksen kohteita sinulla on?
3. Oletko mukana jossain vapaaehtoistyössä?

Ihmissuhteet: Kuvaile ihmissuhteitasi?

1. Ketkä ovat tärkeimmät ihmiset elämässäsi?
2. Oletko tekemisissä perheesi/sukulaistesi kanssa?
3. Onko sinulla useampia porukoita, joiden kanssa vietät vapaa-aikaasi? Millaisia? (Harrastukset ja muut)
4. Onko kaverisi samanlaisessa elämäntilanteessa kuin sinä? Koulussa, töissä, työttöminä, perheellisiä, yksin asuvia, vanhempien kanssa asuvia, työpajoilla, saman ikäisiä?
5. Missä suurin osa kavereistasi asuu? Samalla paikkakunnalla vai jossain muualla?

Vaikuttaminen

1. Tuntuuko sinusta, että voit vaikuttaa elämääsi omilla valinnoillasi?
2. Mihin haluat elämässäsi vaikuttaa? Miten voit vaikuttaa siihen?
3. Millä eri tavoin voit vaikuttaa yhteiskunnassa?
 - a. Oletko poliittisessa toiminnassa mukana?
 - b. Äänestätkö/ Oletko äänestänyt?
 - c. Oletko ollut mukana jossain vaikuttamiseen pyrkivässä tapahtumassa? Esimerkiksi mielenosoitus, kuntalaisaloite, adressin allekirjoittaminen, taloyhtiönkokous, oppilaskunta, mielipidekysely, nuorisovaltuusto?

Toimeentulo: Kerro toimeentulostasi?

1. Asutko yksin vai jonkun kanssa?
2. Mitä tukia saat?
3. Koetko nämä tuet riittäviksi? (Lisätienestit?)

Osallisuus yhteiskuntaan

1. Millä eri tavoilla ihminen kiinnittyy/osallistuu yhteiskuntaan mielestäsi?
2. Näillä perusteilla ilmaistuna, miten koet oman yhteiskuntaan kiinnittymisesi/osallisuutesi?

Tyytyväisyys elämäntilanteeseen

1. Kuvaile elämäntilannettasi?
2. Mitä asioita kuuluu sinun mielestäsi hyvään elämään?
3. Kuinka tyytyväinen olet omaan elämääsi kokonaisuudessaan? Asteikolla 4-10?
4. Mihin asioihin olet tyytyväinen?
5. Mihin kaipaat muutosta?
6. Uskotko, että nämä muutokset ovat mahdollisia?
7. Tunnetko, että työpajat ovat oikea paikka sinulle tässä elämäntilanteessa? Jos kyllä, niin mikä työpajoilla edistää elämäntilannettasi? Jos ei, niin mikä olisi parempi vaihtoehto?
8. Miten elämäntilanteesi on muuttunut työpajoille tulosi jälkeen?
9. Olet työpajoilla kuntouttavan työtoiminnan nimikkeen alla, koetko tämän olevan oikea termi sinulle?